

“تەتكى قۇياش” — ياشلار - ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى
دۆلەتنىڭ “11 - بەش يىللىق پىلان” مەزگىلىدىكى نۇقتىلىق كىتاب تورى

تولستوي

ئەدەبىيات پېشقائىدىنىڭ بالىلار ئەدەبىياتى ئوقۇشلۇقى

مىللەتلەر نەشرىياتى

翻 译 艾比布拉·买买提
责 任 编 辑 木开日木·买买提
责 任 校 对 木开日木·买买提
民文封面设计 吾要

ISBN 978-7-105-10176-4

9 787105 101764 >

定价：6.00 元

ئەدەبىيات پېشقائىدىنىڭ بالىلار ئەدەبىياتى ئوقۇشلۇقى

تولستوي

”ئەتىكى قۇياش“ — ياشلار — ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى
دۆلەتنىڭ ”11- بەش يىللىق پىلان“ مەزگىلىدىكى نۇقتىلىق كىتاب تۈرى

تولستوي

ئەدەبىيات پېشۋالىرىنىڭ بالىلار ئەدەبىياتى ئوقۇشلۇقى

تەرجىمە قىلغۇچى: ھەببۇللا مۇھەممەت

مىللەتلەر نەشرىياتى

بېيجىڭ

مۇندەرىجە

- 1..... ئۈچ ئېيىق
- 6..... چاشقان قىزچاق
- 9..... بۆرە بىلەن موماي
- 12..... ئۈزۈملۈك باغ خوجايىنى ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى
- 13..... ئىت ئېيىقنىڭ ھارۋىغا ئولتۇرۇشى
- 15..... ئىمپېراتور پېتىر ۋە دېھقان
- 18..... ئىككى ئات
- 20..... شىر بىلەن كۈچۈك
- 24..... مىراسنى تەڭ بۆلۈشۈش
- 26..... ئۈچ ئوغرى
- 29..... ئاققۇتان، بېلىق ۋە راک
- 31..... كىرىپە بىلەن ياۋا توشقان
- 34..... ئىككى ئاكا-ئۇكا
- 37..... سۇ يىلىنى
- 41..... پادىشاھ بىلەن قارچىغا
- 43..... ئەما ۋە كالا سۈتى
- 44..... بۆرە بىلەن كامالەك
- 45..... دېھقاننىڭ غاز تەقسىم قىلىشى
- 48..... ئادىل سوتچى
- 53..... پادىشاھ ۋە كۆڭلەك
- 55..... ئىككى دوست
- 56..... سەكرەش
- 60..... شىر، بۆرە ۋە تۈلكە
- 62..... دېھقان بىلەن سۇ مەخلۇقى
- 64..... چوغلاردىن ئەقىللىق سەبىي قىزچاقلار
- 67..... توخۇ توخۇمى چوغلۇقىدىكى بۇغداي دېنى
- 71..... شىر بىلەن چاشقان
- 72..... پاشا بىلەن شىر
- 73..... شىر بىلەن تۈلكە

ئۈچ ئېيىق

بىر سەبىي قىزچاق ئۆزى يالغۇز ئۆيدىن چىقىپ، ئورمانلىققا ئوينىغىلى بېرىپتۇ ۋە ئورمانلىقتا ئېزىپ قېلىپ ئۆيگە قايتىپ كېتىدىغان يولنى تاپالماپتۇ. يول ئىزدەپ يۈرۈپ، ئاخىر بىر ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپتۇ.

قارىغۇدەك بولسا، ئۆينىڭ ئىشىكى ئوچۇق تۇرغۇدەك، ئۆينىڭ ئىچىدە ئادەم يوق ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن قىزچاق ئۆيگە كىرىپتۇ. ئەسلىدە بۇ يەردە ئۈچ ئېيىق تۇرىدىكەن. دادا ئېيىقنىڭ ئىسمى مىخايىل ئىۋانىچ بولۇپ، بوي-بەستى يوغان، تۈكلۈك ئىكەن؛ يەنە بىرى ئانا ئېيىق بولۇپ، بوي-بەستى كىچىكرەك ئىكەن، ئۇنىڭ ئىسمى ناستاسىيە پېتروۋنا ئىكەن؛ ئۈچىنچىسى ئۇلارنىڭ بالىسى بولۇپ، مىشۇتكا ئىسىملىك ئېيىقچاق ئىكەن. مۇشۇ پەيتتە ئۇلار ئورمانلىققا سەيلە قىلغىلى كەتكەنىكەن.

بۇ ئۆينىڭ ئىككى خانىسى بولۇپ، بىرى ئاشخانا ئۆيى، يەنە بىرى ياتاق ئۆيى ئىكەن. قىزچاق باشتا ئاشخانىغا كىرىپ، تاماق شىرەسى ئۈستىدە ئۈچ قاچا ئۇماچ قويۇپ قويۇلغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. قاچىلارنىڭ بىرىنچىسى تولىمۇ يوغان بولۇپ، ئۇ مىخايىل ئىۋانىچنىڭ ئىكەن. يەنە بىرى ئۇنىڭدىن سەل كىچىكرەك بولۇپ، ئۇ ناستاسىيە پېتروۋنانىڭ ئىكەن. ئۈچىنچىسى كۆك رەڭلىك كىچىك قاچا بولۇپ، ئۇ مىشۇتكىنىڭ ئىكەن. بۇ قاچىلارنىڭ يېنىغا چوڭ، ئوتتۇراھال، كىچىك قوشۇقلار ئايرىم-ئايرىم قويۇپ قويۇلغانىكەن.

قىزچاق چوڭ قوشۇقنى ئېلىپ، چوڭ قاچىدىكى ئۇماچتىن بىر قوشۇق ئېلىپ تېتىپ بېقىپتۇ، ئاندىن كېيىن ئوتتۇراھال قوشۇق بىلەن كىچىكرەك قاچىدىكى ئۇماچتىنمۇ تېتىپ كۆرۈپتۇ. ئەڭ ئاخىرىدا ئەڭ كىچىك قوشۇق بىلەن كۆك قاچىدىكى ئۇماچنى ئىچىشكە باشلاپتۇ، قىزچاققا مىشۇتكىنىڭ ئۇمىچى بەكلا تېتىپ كېتىپتۇ.

بىر چاغدا قىزچاق ئولتۇرماقچى بولۇپ، تاماق شىرەسىنىڭ ئەتراپىغا قويۇلغان ئۈچ ئورۇندۇققا كۆزى چۈشۈپتۇ. ئەڭ چوڭ ئورۇندۇق مىخايىل ئىۋانچىنىڭ ئىكەن، ئىككىنچىسى سەل كىچىكرەك بولۇپ، ئۇ ناستاسىيە پېتروۋنانىڭ ئىكەن؛ ئۈچىنچىسى ھەممىدىن كىچىك بولۇپ، كۆك رەڭلىك سېلىنچا سېلىنغان بۇ ئورۇندۇق مىشۇتكىنىڭ ئىكەن. قىزچاق ئەڭ چوڭ ئورۇندۇققا يامشىپ چىقىپتۇيۇ، ئولتۇرالمىي يىقىلىپ چۈشۈپتۇ؛ ئۇ يەنە ئوتتۇراھال ئورۇندۇققا يامشىپ چىقىپ ئولتۇرۇپتەكەن، بەكلا ئارامسىزلىنىپتۇ؛ ئاخىر ئەڭ كىچىك ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپتەكەن، خۇشلۇقتىن كۈلۈپ كېتىپتۇ، چۈنكى بەك راھەت ھېس قىلىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كۆك رەڭلىك چىنىنى ئېلىپ تىزىغا قويۇپتۇ-دە، ئۇماچنى ئىچىشكە باشلاپتۇ. ئۇ بىر قاچا ئۇماچنى پاك-پاكىز ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، ئورۇندۇقتا ئۇياق-بۇياققا چايقىلىپ ئوينىغىلى تۇرۇپتۇ.

چايقىلىشۇەرگەچكە كىچىك ئورۇندۇق بۇزۇلۇپ كېتىپ، قىزچاق

پولغا يىقىلىپ چۈشۈپتۇ. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، كىچىك ئورۇندۇقنى ئۆز ئورنىغا يۆلەپ قويۇپ، ياتاق ئۆيگە كىرىپتۇ. ياتاق ئۆيگە ئۈچ كارىۋات قويۇلغانىكەن؛ ئەڭ چوڭ كارىۋات دادا ئېيىقنىڭ ئىكەن؛ ئوتتۇراھال كارىۋات ئانا ئېيىقنىڭ ئىكەن؛ ئەڭ كىچىك كارىۋات بولسا ئۇلارنىڭ بالىسى مىشۇتكىنىڭ ئىكەن.

قىزچاق بېرىپ چوڭ كارىۋاتقا چىقىپ يېتىپ كۆرۈپتۇ، بىراق بۇ كارىۋات ئۇنىڭغا بەك كەڭ بىلىنىپتۇ؛ ئۇ ئوتتۇراھال كارىۋاتقا چىقىپ يېتىپتەن، بۇ كارىۋات ئۇنىڭغا بەك ئېگىز بىلىنىپتۇ؛ ئاخىر كىچىك كارىۋاتقا چىقىپ يېتىپتەن، بۇ كارىۋات ئۇنىڭغا بەك راھەت بىلىنىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ بۇ كارىۋاتتا ئۇخلاپ قاپتۇ.

بىر چاغدا ئۈچ ئېيىق قايتىپ كەپتۇ. ئۇلارنىڭ قورسىقى راسا ئېچىپ كەتكەچكە تاماق يېمەكچى بولۇپتۇ، دادا ئېيىق چىنىسىنى قولغا ئېلىپ بىر قاراپلا قورقۇنچلۇق ئاۋازدا:

— مېنىڭ قاچامدىكى ئۇماچنى كىم ئىچىپ قويدى! — دەپ ۋارقىراپ كېتىپتۇ.

ناستاسىيە پېتروۋنامۇ قاچىسىغا قارىۋەتكەندىن كېيىن پەسرەك ئاۋازدا:

— مېنىڭ قاچامدىكى ئۇماچنى كىم ئىچىپ قويدى! — دەپ غۇدۇرىغىلى تۇرۇپتۇ.

مىشۇتكا ئۆزىنىڭ كىچىك قاچىسىنىڭ قۇرۇق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ — مېنىڭ قاچامدىكى ئۇماچنى كىم ئىچتى! ۋايىجان، ھەممىسىنى

ئىچىۋاپتىغۇ! — دەپ ئىنچىكە ئاۋازدا چىرقىرىغىلى تۇرۇپتۇ. مىخائىل ئىۋانىچ ئۆزىنىڭ ئورۇندۇقىغا قارىۋەتكەندىن كېيىن:

— مېنىڭ ئورۇندۇقۇمدا كىم ئولتۇرۇپ قويدى، جايدىن يۆتكىلىپ كېتىپتىغۇ!— دەپ قورقۇنچلۇق ئاۋازدا يەنە ۋارقىرىغىلى تۇرۇپتۇ.

ناستاسىيە پېتروۋنامۇ ئۆزىنىڭ ئورۇندۇقىغا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن:

— مېنىڭ ئورۇندۇقۇمدا كىم ئولتۇرۇپ قويدى، ئۇنى جايدىن يۆتكىۋېتىپتۇ!— دەپ غۇدۇرىغىلى باشلاپتۇ.

مىشۇتكىمۇ ئۆزىنىڭ چۇۋۇلۇپ كەتكەن ئورۇندۇقىنى كۆرۈپ:

— مېنىڭ ئورۇندۇقۇمدا كىم ئولتۇردى! ۋايىجان، ئۇنى چۇۋۇۋېتىپتىغۇ!— دەپ ئىنچىكە ئاۋازدا چىرقىراپ كېتىپتۇ.

ئۈچ ئېيىق ئۆزىنىڭ ياتاق ئۆيىگە كىرىپتۇ، مىخائىل ئىۋانىچ قورقۇنچلۇق ئاۋازدا يەنە ھۆركىرىگىلى تۇرۇپتۇ:

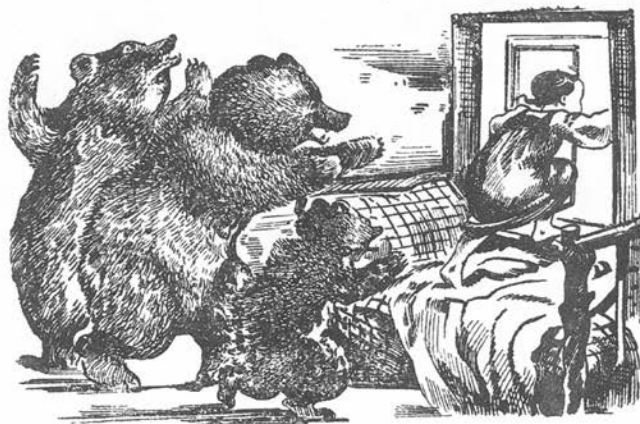
— مېنىڭ كارىۋىتىمدا كىم يېتىپ قويدى، يوتقان-كۆرپىلەرنى قالايمىقان قىلىۋېتىپتىغۇ!

ناستاسىيە پېتروۋنامۇ ھەدەپ غۇدۇغىشىغىلى تۇرۇپتۇ، ئەمما ئۇنىڭ ئاۋازى سەل پەسرەك چىقىپتۇ.

— كىم مېنىڭ كارىۋىتىمدا ياتتى، يوتقان-كۆرپىلەرنى قالايمىقان قىلىۋېتىپتىغۇ!

مىشۇتكا بىر كىچىك ئورۇندۇقنى ئەكېلىپ، كارىۋىتىغا ئۆمىلەپ چىقىپتۇ ۋە ئىنچىكە ئاۋازدا چىرقىرىغىلى تۇرۇپتۇ:

— مېنىڭ كارىۋىتىمدا كىم ياتتى، يوتقان-كۆرپىلەرنى قالايمىقان

قىلىۋېتىپتىغۇ!

ئۇ توساتتىنلا قىزچاقنى كۆرۈپ قاپتۇ-دە، خۇددى بىر كىم
ئۇنى بوغۇزلاۋاتقان دەك بار ئاۋازى بىلەن چىرقىرىغىلى تۇرۇپتۇ:
— ئۇ، بۇ يەردىكەن! ئۇنى تۇتۇۋېلىڭلار، ئۇنى تۇتۇۋېلىڭلار! ئۇ،
بۇ يەردىكەن! ئۇ، بۇ يەردىكەن! ۋايجان، ئۇنى قاچۇرۇپ قويمايلى!
مىشۇتكا قىزچاقنى چىشلىمەكچى بولۇپ تەمشلىپتۇ، قىزچاق
كۆزىنى ئېچىپ، ئۈچ ئېيىقنى كۆرۈپتۇ-دە، دەرھال دېرىزە تەرەپكە
قاراپ قېچىپتۇ، دېرىزە ئوچۇق ئىكەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ دېرىزىدىن
سەكرەپ چۈشۈپ قېچىپ كېتىپتۇ.

چاشقان قىزچاق

بىر ئادەم دەريا بويىدا كېتىپ بېرىپ، بىر قاغىنىڭ بىر چاشقانىنى چىشلىۋالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. ئۇ قولغا بىر تال تاشنى ئېلىپ قاغىغا قارىتىپ ئېتىپتۇ. قاغا ئېغىزىنى بوشتىشىغا، چاشقان دەرياغا چۈشۈپ كېتىپتۇ. ھېلىقى ئادەم چاشقانىنى دەريادىن سۈزۈۋېلىپ، ئۆيىگە ئېلىپ كەپتۇ.

بۇ ئادەمنىڭ بالىسى يوق ئىكەن، ئۇ بىر ئۇھ تارتىۋېتىپ:

— ھەي، ئەگەر بۇ چاشقان بىر كىچىك قىز بالىغا ئايلىنىپ قالغان بولسا قانداق ياخشى بولغان بولاتتى-ھە! — دەپتىكەن، بۇ چاشقان دەرۋەقە بىر كىچىك قىز بالىغا ئايلىنىپتۇ.

بۇ قىزچاق چوڭ بولۇپتۇ، ھېلىقى ئادەم ئۇنىڭدىن:

— سىز كىمگە ياتلىق بولۇشنى خالايسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.
قىزچاق:

— مەن دۇنيادىكى ئەڭ قۇدرەتلىك ئادەمگە ياتلىق بولۇشنى خالايمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ ئادەم بېرىپ قۇياشقا مۇراجىئەت قىلىپ:

— ئېھ، قۇياش! مېنىڭ قىزىم دۇنيادىكى ئەڭ قۇدرەتلىك ئادەمگە ياتلىق بولۇشنى خالايدىكەن، سەن ئەڭ قۇدرەتلىك، شۇڭا سەن قىزىمنى ئەمرىڭگە ئالغىن! — دەپتۇ.
قۇياش:

— مەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئەمەس، بۇلۇت مېنى توسۇيالايدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ ئادەم بېرىپ بۇلۇتقا:

— ئېھ، بۇلۇت! سەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئىكەنسىن، شۇڭا قىزىم بىلەن توي قىلغىن! — دەپتۇ.
بۇلۇت:

— مەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئەمەس، شامال مېنى ئۇچۇرۇپ ئەكىتەلەيدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ ئادەم شامالنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا:

— ئېھ، شامال! سەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئىكەنسەن، شۇڭا قىزىم بىلەن توي قىلغىن! — دەپ مۇراجىئەت قىلىپتۇ.
شامال:

— مەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئەمەس، تاغلار مېنى توسۇيالايدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ ئادەم تاغنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا:
— ئېھ، تاغ! سەن مېنىڭ قىزىم بىلەن توي قىلغىن! چۈنكى سەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئىكەنسەن! — دەپتۇ.
تاغ:

— چاشقان مەندىن قۇدرەتلىك! ئۇ، بىز تاغلارنى غاجىلاپ تېشىۋېتەلەيدۇ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بۇ ئادەم چاشقاننىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— ئېھ، چاشقان! سەن ئەڭ قۇدرەتلىك ئىكەنسەن، شۇڭا مېنىڭ قىزىم بىلەن توي قىلغىن! — دەپتۇ.

چاشقان ئۇنىڭ تەكلىپىگە ماقۇل بولۇپتۇ.

بۇ ئادەم ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ قىزچاققا:

— چاشقان ئەڭ قۇدرەتلىك ئىكەن، ئۇ تاغنى غاجىلاپ تېشىۋېتەلەيدىكەن، تاغ شامالنى توسۇيالايدىكەن، شامال بۇلۇتنى

ئۇچۇرتۇپ كېتەلەيدىكەن، بۇلۇت قۇياشنى توسۇۋالالايدىكەن،
چاشقان سەن بىلەن توي قىلىشقا ماقۇل بولدى، — دەپتۇ.
بىراق، قىزچاق:

— ھەي، مەن ئەمدى قانداق قىلارمەن؟ چاشقان بىلەن قانداقمۇ
توي قىلالايتتىم! — دەپ ئۇھ تارتىپتۇ.

بۇنى ئاڭلىغان ھېلىقى ئادەم ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ تۇرۇپ:
— شۇ ئەمەسمۇ، ناۋادا مېنىڭ قىزىم قايتىدىن چاشقانغا
ئايلىنىپ قالغان بولسا، بۇ ئىش مۇمكىن بۇلار ئىدى! — دەپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن، قىزچاق قايتىدىن چاشقانغا ئايلىنىپ ھېلىقى
چاشقان بىلەن توي قىلىپتۇ.

بۆرە بىلەن موماي

بىر بۆرە بەك ئېچىرقاپ كېتىپ، ھەممە يەرنى تىمسىقلاپ ئوزۇق ئىزدەپ مېڭىپتۇ. بىر كۈنى ئۇ بىر كەنتنىڭ بويىغا كېلىپ قاپتۇ ۋە بىر ئۆيدىن بىر كىچىك بالىنىڭ يىغلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپتۇ، تىگىشىغۇدەك بولسا بىر موماي ئۇنىڭغا مۇنداق دەۋاتقۇدەك:

— يەنە يىغلايدىغان بولساڭ، سېنى بۆرگە تاشلاپ بېرىمەن.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان بۆرە قەدەملىرىنى توختىتىپ، بۇ ئۆيدىكىلەرنىڭ يىغلاۋاتقان بالىنى ئۆزىگە تاشلاپ بېرىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرۇپتۇ. ۋاقىت يېرىم كېچە بولۇپتۇ، بۆرە سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈپتۇ. ئۇ ئاخىر يەنە موماينىڭ بالىسىغا:

— ئاپئاق قوزام، بولدى يىغلىما، مەن سېنى ھەرگىز بۆرگە تاشلاپ بەرمەيمەن، ئەگەر بۆرە كېلىدىغان بولسا، بىز ئۇنى راسا دۇمبالاپ جاجىسىنى بېرىمىز، — دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپتۇ.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان بۆرە: «بۇ يەرنىڭ ئادەملىرىنىڭ دېگىنى بىر خىل، قىلىدىغىنى باشقا بىر خىل ئىكەن» دېگەنلەرنى خىيالدىن ئۆتكۈزۈپ، بۇ كەنتتىن غىپىدە باشقا ياققا كېتىپ قاپتۇ.

ئىككى سودىگەر

بىر نامرات سودىگەر يىراق سەپەرگە چىققاچى بولۇپ، ئۆزىنىڭ بارلىق تۆمۈر ئەسۋاب ماللىرىنى باي سودىگەرنىڭ ساقلاپ بېرىشىگە ئامانەت قويۇپتۇ. ئۇ سەپەردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، باي سودىگەرنىڭ قېشىغا ماللىرىنى ئالغىلى بېرىپتۇ.

باي سودىگەر نامرات سودىگەرنىڭ ماللىرىنى ئاللىقاچان سېتىۋەتكەنىكەن، ئەمما ئۇ:

— سېنىڭ تۆمۈر ئەسۋابلىرىڭنى نەس باستى، — دەپتۇ.
— نېمە بولدى؟

— سېنىڭ تۆمۈر ئەسۋابلىرىڭنى ئاشلىق ئامبىرىغا ئەكىرىپ قويۇۋېدىم، بۇ يەردىكى چاشقانلار غاجىلاپ يەپ كېتىپتۇ. ئۇلارنىڭ غاجىلاپ يېيىشلىرىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. ئەگەر ئىشەنمىسەڭ بېرىپ كۆرۈپ باققىن.

نامرات سودىگەر ئۇنىڭ بىلەن دەتالاش قىلماي:

— كۆرۈپ نېمە قىلاي، ئاشۇنداق بولىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم، چۈنكى مەن چاشقانلارنىڭ تۆمۈر غاجىلايدىغانلىقىنى بىلىمەن ئەمەسمۇ، خوش ئەمىسە! — دەپتۇ.

نامرات سودىگەر كوچىدا كېتىۋېتىپ، ئويناۋاتقان بىر كىچىك بالىنى ئۇچرىتىپتۇ، بۇ باي سودىگەرنىڭ ئوغلى ئىكەن. نامرات سودىگەر بۇ كىچىك بالىنى ئاندا-مۇندا ئەركىلىتىپ قويۇپ، كۆتۈرگەن پېتى ئۆيىگە ئېلىپ كېتىپتۇ.

ئەتىسى باي سودىگەر نامرات سودىگەرنى ئۇچرىتىپ، ئۇنىڭغا ئوغلىنى يىتتۈرۈپ قويۇپ تارتقان دەرد-ئەلەملىرى ھەققىدە ھال ئېيتىپتۇ، ئاندىن ئۇنىڭدىن:

— سەن ئوغلىمنى كۆردۈڭمۇ؟ ياكى ئۇ ھەقتە بىرەر گەپ-سۆز ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

نامرات سودىگەر:

— ئەلۋەتتە كۆردۈم، تۈنۈگۈن مەن سېنىڭ ئۆيۈڭدىن قايتىپ چىققان چېغىمدا، بىر قۇرغۇيىنىڭ ئېتىلىپ كېلىپ ئوغلىڭنى قاماللىغىنىچە ئۇچۇپ كەتكىنىنى كۆردۈم، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان باي سودىگەرنىڭ قاتتىق ئاچچىقى كەپتۇ.

ئۇ:

— باشقىلارنىڭ بېشىغا بالا كەلسە خۇشال بولۇشتىن ئۇيالمايدىكەنسىن، نەدىمۇ قۇرغۇيى بىر بالىنى قاماللاپ ئۇچۇپ كېتىدىغان ئىش بولسۇن؟ — دەپتۇ.

— ياق، مەن سېنى مازاق قىلىۋاتقىنىم يوق، چاشقانلار يۈز پۇت^① كېلىدىغان تۆمۈر ئەسۋابلارنى غاجىلاپ يەپ كەتكەن يەردە،

قۇرغۇينىڭ بىر بالىنى قاماللىغىنىچە ئۇچۇپ كەتكىنىنىڭ نېمە غەلىتە يېرى بولسۇن؟ دۇنيادا نېمە ئىشلار يۈز بەرمەيدۇ دەيسەن! — دەپتۇ نامرات سودىگەر.

باي سودىگەر شۇنەن گەپنىڭ تېگىگە يېتىپ:

— چاشقانلار سېنىڭ تۆمۈر ئەسۋابلىرىڭنى غاجىلاپ يەپ كەتتى، ئۇ ماللارنى مەن سېتىۋەتكەندىم، مەن ئۇنى ساڭا ھەسسەلەپ تۆلەپ بېرەي، — دەپتۇ.

— ئىش مۇنداق ئىكەن، ئۇنداقتا قۇرغۇيىڭمۇ سېنىڭ ئوغلۇڭنى قاماللاپ ئۇچۇپ كەتكىنى يوق. ئۇنى مەن ساڭا ئەكىلىپ بېرەي! — دەپتۇ نامرات سودىگەر جاۋابەن.

① پۇت — رۇسلارنىڭ ئېغىرلىق ئۆلچىمى، بىر پۇت 16.38 كىلوگرام.

ئۈزۈملۈك باغ خوجايىنى ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى

ئۈزۈملۈك باغ خوجايىنى
باغۋەنچىلىك ھۈنرىنى
ئوغۇللىرىغا ئۆگىتىپ
قويۇشنى ئويلايدىكەن. ئۇ
جان ئۈزۈش ئالدىدا
ئوغۇللىرىنى يېنىغا چاقىرىپ:
— بالىلىرىم، قۇلاق
سېلىڭلار، مەن ئۆلگەندىن
كېيىن باغقا كىرىپ، ئۇ
يەرگە قانداق نەرسىنىڭ
كۆمۈلگەنلىكىنى ئىزدەپ
بېقىڭلار، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان بالىلار

باغقا خەزىنە كۆمۈلگەن ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. ئاتىسى جان
ئۈزگەندىن كېيىن، ئۇلار ئۈزۈملۈك باغنى بىر باشتىن كولاپ،
ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋېتىپتۇيۇ خەزىنىنى تاپالماپتۇ، ئەمما ئۈزۈملۈك
باغنىڭ توپىسى ئاغدۇرۇلۇپ بەكلا يۇمشاپ كەتكەچكە، ئۈزۈملەر بەك
ئوخشاپ ئىلگىرىكىدىن كۆپ ھوسۇل بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بالىلار
باي بولۇپ كېتىپتۇ.

ئىت ئېيىقنىڭ ھارۋىغا ئولتۇرۇشى

بىر ئېيىق ئويناقتۇقچى بىر چوڭ ئىت ئېيىقنى يېتىلەپ
قاۋاقخاننىڭ ئالدىغا كەپتۇ. ئۇ ئىت ئېيىقنى ئىشىك ئالدىغا باغلاپ
قويۇپ، ھاراق ئىچكىلى قاۋاقخانغا كىرىپ كېتىپتۇ. بۇ چاغدا، بىر
ھارۋىكەشمۇ ئۈچ ئاتلىق
ھارۋىسىنى ھەيدەپ
قاۋاقخاننىڭ ئالدىغا
يېتىپ كەپتۇ. ئۇمۇ ئۈچ
ئاتنى تۈشەپ قويۇپ،
قاۋاقخانغا كىرىپ
كېتىپتۇ. ھارۋىكەشنىڭ
ھارۋىسىغا ئاق بولكا
قاچىلانغانىكەن. ئاق
بولكىنىڭ مەززىلىك
پۇرىقىنى ھىدلىۋالغان

ئىت ئېيىق يۇلقۇنغىنىچە ئارقانى ئۈزۈۋېتىپ، ھارۋىغا چىقىپتۇ. دە،
قۇرۇق چۆپلەرنىڭ ئارىسىدىن بولكا تېپىپ يېيىشكە باشلاپتۇ.
بۇنىڭدىن ئۈرۈكىگەن ئاتلار ھارۋىنى تارتقىنىچە ئالدى تەرەپكە قاراپ
چېپىپ كېتىپتۇ. ئىت ئېيىق نېمە قىلارنى بىلەلمەي، ھارۋىنىڭ
ئىككى يېنىنى پەنجىلىرى بىلەن مەھكەم تۇتۇۋاپتۇ. ئاتلار
بارغانسېرى تېز چېپىشقا باشلاپتۇ. ئىلاجسىز قالغان ئىت ئېيىق
پەنجىلىرى بىلەن ھارۋىنىڭ ئىككى يېنىنى تېخىمۇ مەھكەم
قاماللىغىنىچە، ئۇياق-بۇياققا سىلكىنىپتۇ. ھارۋىدا چوقچىيىپ
ئولتۇرغان ئىت ئېيىقنى كۆرۈپ قاتتىق ئۈرۈكىگەن ئاتلار تېخىمۇ تېز
چېپىشقا باشلاپتۇ. ئىككىسىز قالغان بۇ ئۈچ ئاتلىق ھارۋا بىردەم
دوڭگە چىقسا، بىردەم پەسكە چۈشۈپتۇ..... يولدا ئۇچرىغان
ھارۋىلار يول بېرىشكىمۇ ئۈلگۈرەلمەي قاپتۇ. ئاتلار چېپىۋېرىپ قارا
تەرگە چۆمۈپ كېتىپتۇ. ھارۋىدىكى ئىت ئېيىق بولسا، ھارۋىنىڭ
ئىككى يېنىنى مەھكەم قاماللاپ، ئۇياق-بۇياققا قارىغىنىچە
ئولتۇرۇۋېرىپتۇ. بىر چاغدا ئىشنىڭ چاتاق ئىكەنلىكىنى، بۇنداق

كېتۈۋەرسە جېنىدىن ئايرىلىپ قالدىغانلىقىنى ھېس قىلدىمۇ -
قانداق، ئىت ئېيىق ھەدەپ ھۆركىرىگىلى تۇرۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن
ئاتلار جان جەھلى بىلەن يۇلقۇنۇپ، تېخىمۇ تېز چېپىپتۇ - دە، ئاخىر
بىر كەنتكە بۆسۈپ كىرىپتۇ. كىشىلەر بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ
كۆڭلىدە: «ئاتلارنىڭ بۇنداق تېز چېپىشىدىن قارىغاندا بىرەر ئىش
بولغان ئوخشىمامدۇ؟» دەپ ئويلاپتۇ. ئاتلارمۇ چاپقىنچە بىر قورۇغا
ئۈسۈپ كىرىپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئايال بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ كۆڭلىدە:
«بۇ نېمە ئىشتۇ؟ ھارۋىنى بۇنداق ھەيدىگىنىدىن قارىغاندا،
بالىلارنىڭ دادىسى چوقۇم مەست بولۇپ قالغاندەك قىلىدۇ» دەپ
ئويلاپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئايال ئۆيدىن چىقىپ قاراپ، ھارۋىدىن
بالىلارنىڭ دادىسى ئەمەس، بەلكى يوغان بىر ئىت ئېيىقنىڭ
يامشىپ چۈشۈۋاتقىنىنى كۆرۈپتۇ. ئىت ئېيىق ھارۋىدىن چۈشكەندىن
كېيىن ئالمان - تالمان تالاغا قېچىپ چىقىپ ئورمانلىققا كىرىپ
كېتىپتۇ.

ئىمپىراتور پېتىر ۋە دېھقان

ئىمپىراتور پېتىر پەيتۇندا ئولتۇرۇپ ئورمانلىقتا كېتىۋاتقاندا،
 ئوتۇن كەسلەۋاتقان بىر دېھقانغا ئۇچراپ قاپتۇ.

چار پادىشاھ ئۇنىڭدىن:

— ھەي دېھقان، پەرۋەردىگار سېنى پاناھدا ساقلىسۇن!—

دەپ ئەھۋال سوراپتۇ. دېھقان:

مەن راستىنلا پەرۋەردىگارنىڭ پاناھدا ساقلىشىغا موھتاجمەن،—

دەپتۇ. چار پادىشاھ:

— ئويۇڭدە جان سانىڭ جىقمۇ؟— دەپ سوراپتۇ.

— ئىككى ئوغلۇم، بىر قىزىم بار.

— ئۇنداقتا، جان سانىڭ كۆپ ئەمەسكەن، سەن پۇللىرىڭنى

قانداق خەجلەيسەن؟

— مەن پۇللىرىمنى ئۈچكە بۆلۈپ خەجلەيمەن، بىر قىسمىدا

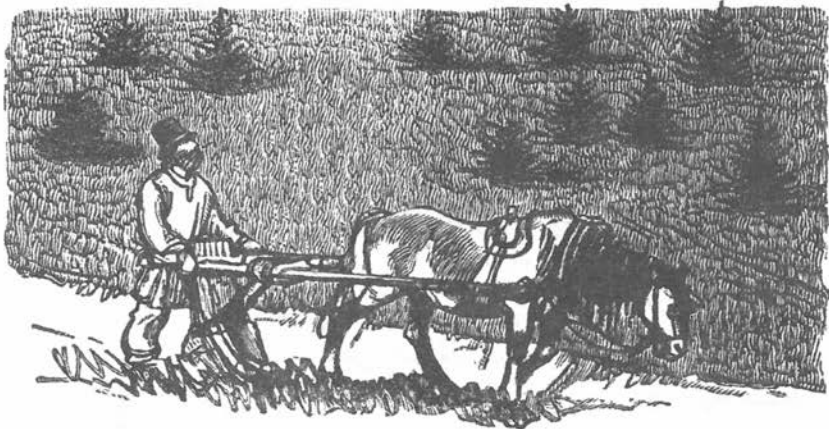
قەرز قايتۇرىمەن، بىر قىسمىنى قەرزگە بېرىمەن، قالغان قىسمىنى

سۇغا تاشلىۋېتىمەن.

چار پادىشاھ ھەر قانچە ئويلاپمۇ، قەرز قايتۇرىمەن، قەرز

بېرىمەن، سۇغا تاشلىۋېتىمەن، دېگەن گەپلەرنىڭ تېگىگە

يېتەلمەپتۇ. دېھقان:

— قەرز قايتۇرغۇن دەپكىنىم — ئاتا-ئانىمى باقمەن دەپكىنىم،
قەرزگە بېرىمەن دەپكىنىم — ئوغۇللىرىمنى باقمەن دەپكىنىم، سۇغا
تاشلىۋېتىمەن دەپكىنىم — قىزىمنى باقمەن دەپكىنىم، — دەپتۇ.
بۇنى ئاڭلىغان چار پادىشاھ:

— ئاقساقال، سەن ھەقىقەتەن دانا ئىكەنسەن، مەن يولدىن
ئېزىپ قالدىم، مېنى ئورمانلىقتىن چىقىرىپ قويغىن، — دەپتۇ.
دېھقان:

— سەن ئالدىڭغا قاراپ مېڭىپ، دوقمۇشقا كەلگەندە ئوڭغا
بۇرۇلغىن، ئاندىن سولغا بۇرۇلغىن، كېيىن يەنە ئوڭغا بۇرۇلغىن، —
دەپتۇ. چار پادىشاھ:

— بۇ ھېكمەتنى مەن چۈشىنەلمىدىم، يولنى يەنىلا سەن
كۆرسىتىپ قويغىن، — دەپتۇ.

— بېگىم، يول باشلاپ ماڭدىغانغا مېنىڭ چولام تەگمەيدۇ، بىز
دېھقانلارنىڭ بىر كۈنلۈك ۋاقتىمىز خېلى پۇلغا يارايدۇ جۇمۇ.

— بولدى، پۇلغا يارسا، مەن ساڭا پۇل بەرسەم بولمىدىمۇ؟
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پەيتۇنغا ئولتۇرۇپ يۈرۈپ كېتىپتۇ. يول ئۈستىدە
ئىمپېراتور پېتىر دېھقاندىن سوراپتۇ:

— سەن سەپەرگە چىقىپ باققانمۇ؟

— بەزى جايلارغا بېرىپ باققان.

— چار پادىشاھنى كۆرگەنمۇ؟

— چار پادىشاھنى كۆرۈپ باقمىدىم، كۆرۈپ بېقىش كېرەك ئىدى.

— بولدى، ئورمانلىقتىن چىقساقلا سەن چار پادىشاھنى

كۆرەلەيسەن.

— مەن ئۇنى قانداق تونۇۋالالايمەن؟

— كۆپچىلىكنىڭ ھەممىسى يالاڭۋاش، پەقەت چار پادىشاھنىڭ

بېشىدىلا باش كىيىم بولدى.

ئۇلار ئاخىر ئورمانلىقتىن چىقىپ، ئېتىز-ئېرىقلىق دالغا يېتىپ

كەپتۇ. پۇقرالار چار پادىشاھنى كۆرۈپ بېشىدىن باش كىيىملىرىنى

ئېلىشىپتۇ. دېھقان ئەتراپىغا چەكچىيىپ قاراپمۇ چار پادىشاھنى

چېلىقتۇرالمى:

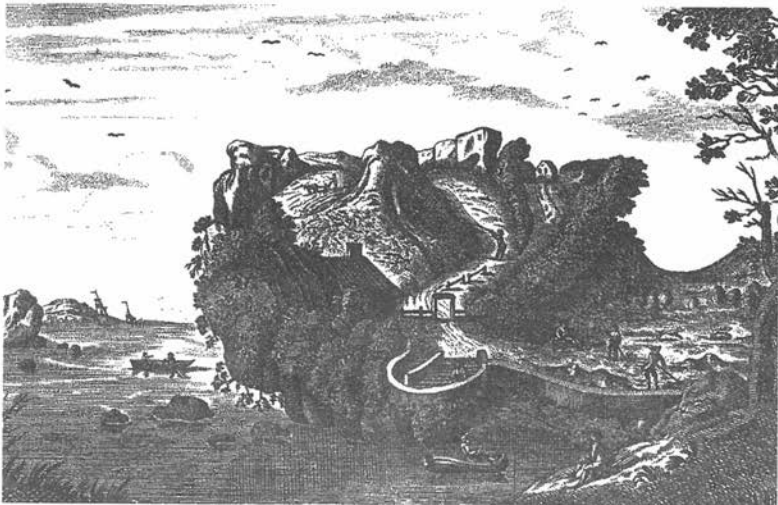
— چار پادىشاھ قەيەردە؟ — دەپ سورايتۇ. ئىمپىراتور پېتىر
ئۇنىڭغا:

— قارا، پەقەت ئىككىمىزنىڭلا بېشىدا باش كىيىمىز بار،
بىرىمىز چوقۇم چار پادىشاھقۇ دەيمەن، — دەپتۇ جاۋابەن.

ئىككى ئات

ئىككى ئات بىردىن ھارۋىنى سۆرەپ مېڭىپتۇ. ئالدىدىكى ئات ھارۋىنى سۆرەپ ناھايىتى تېز مېڭىپتۇ، كەينىدىكى ئات بولسا بىر مېڭىپ بىر توختاپ ئاستا مېڭىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئادەملەر كەينىدىكى ھارۋىدىكى ماللارنى ئالدىدىكى ھارۋىغا يۆتكەپ بېسىپتۇ، نەتىجىدە كەينىدىكى ھارۋا قۇرۇق قالدۇرۇپ قاپتۇ، بۇ ئات بولسا قۇرۇق ھارۋىنى سۆرگىنىچە ئەركىن- ئازادە مېڭىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئالدىدىكى ئاتقا:

— سەن جاپادىن قورقمىغاچقا، قارا تەرگە چۆمۈپ كەتتىڭ، بىراق، سەن قانچە تىرىشىپ ئىشلىگىنىڭ بىلەن ئۇلار سېنى شۇنچە ئازابلادۇ، — دەپتۇ.

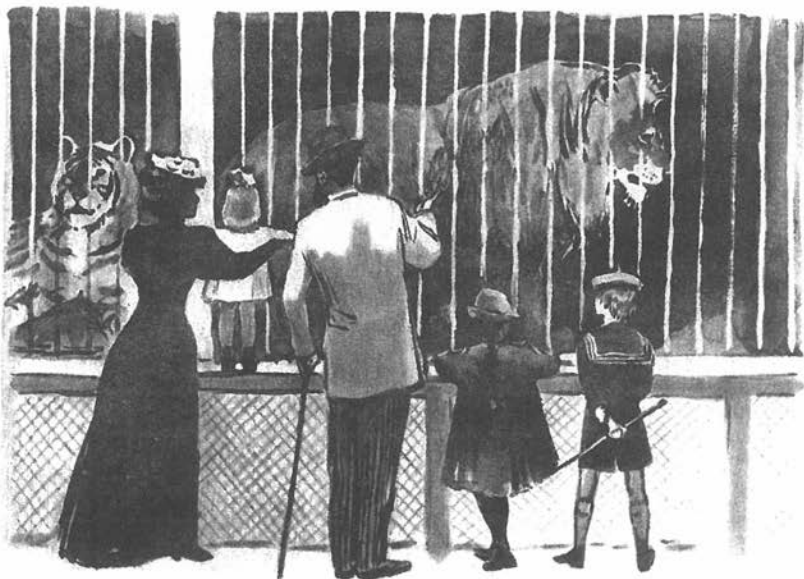
ئۇلار بىر ئۆتەڭگە يېتىپ كەلگەندە، خوجايىن:
— قارىغاندا، بۇ ماللارنى ئېلىپ مېڭىشقا بىرلا ئات كۇپايە قىلغۇدەك، ئۇ ھالدا ئىككى ئاتنى بوغۇز بېرىپ بېقىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ئۇنىڭدىن كۆرە بىر ئاتنى ئوبدان بېقىپ، يەنە بىر ئاتنى سويۇۋەتكەن تۈزۈكتەك قىلىدۇ، نېمىلا دېگەنبىلەن بىر پارچە تېرىگە بولسىمۇ ئېرىشكۈدەكمەن، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ، ھېلىقى ھۇرۇن ئاتنى سويۇۋېتىپتۇ.

شر بىلەن كۈچۈك

لوندوندا يىرتقۇچ ھايۋانلار كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزۈلۈپتۇ، بۇ كۆرگەزمىنى كۆرگۈچىلەردىن ھەق ئېلىنىدىكەن ياكى بولمىسا ئىت ياكى مۈشۈك ئەكېلىپ يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ يېيىشىگە تاشلاپ بەرسە بولىدىكەن.

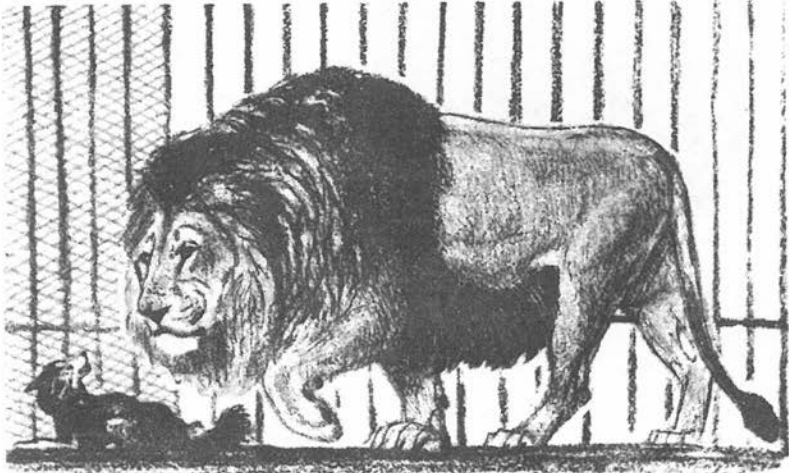
بىر ئادەم بۇ كۆرگەزمىنى كۆرۈپ كەلمەكچى بولۇپ، كوچىدىن بىر كۈچۈكنى تۇتۇۋاپتۇ. دە، ئۇنى ئېلىپ ھايۋاناتلار باغچىسىغا بېرىپتۇ. بۇ ئادەم كۆرگەزمە زالغا كىرگەندىن كېيىن، تەلەپ بويىچە كۈچۈكنى شر قەپسىنىڭ ئىچىگە تاشلاپتۇ.

قورقۇپ كەتكەن كۈچۈك قەپسىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا بېرىپ تۈگۈلۈپ يېتىۋاپتۇ. شر ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ ئۇنى پۇراققا باشلاپتۇ. كۈچۈك ئوڭدا يېتىۋېلىپ، پۇتلىرىنى كۆتۈرۈپ، توختىماستىن قۇيرۇقىنى پۇلاڭلىتىشقا باشلاپتۇ.

شر ئالدى پەنجىسى بىلەن نوقۇپ، كۈچۈكنى ئۇياق- بۇياققا
دوملىتىپتۇ.

كۈچۈك بىر دوملاپلا ئورنىدىن تۇرۇپ، شىرنىڭ ئالدىدا ئارقا
پۇتلىرى بىلەن تىك تۇرۇپتۇ.

شر كۈچۈككە قارىغىنىچە بېشىنى ئىككى ياققا چايقاپ، ئۇنىڭغا
زىيان- زەخمەت يەتكۈزمەپتۇ.

باغچە خوجايىنى شىرنىڭ يېيىشىگە يوغان بىر پارچە گۆش
تاشلاپ بېرىپتۇ. شر بولسا ئۇنىڭدىن بىر پارچە ئۈزۈپ ئېلىپ
كۈچۈككە بېرىپتۇ.

ئاخشىمى شر ئۇخلاشقا ياتقاندا، كۈچۈكمۇ ئۇنىڭ يېنىدا
سۇنايلىنىپ يېتىپتۇ ھەمدە بېشىنى شىرنىڭ بىر پەنجىسى ئۈستىگە
قويۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كۈچۈك بىلەن شر بىر قەپەستە ياشاشقا
باشلاپتۇ. شر تاشلاپ بېرىلگەن يېمەكلىكلەرنىلا يەپ، كۈچۈككە
زىيان- زەخمەت يەتكۈزمەپتۇ. ئۇ كۈچۈك بىلەن ئۇخلايدىكەن، يەنە
بەزىدە تېخى ئۇنىڭ بىلەن ئوينىشىمۇ قويدىكەن.

بىر كۈنى، بىر بوۋاي كۆرگەزمە كۆرگىلى كېلىپ، كۆزى بۇ
كۈچۈككە چۈشۈپتۇ. ئۇ، بۇ كۈچۈكنىڭ ئۆزىگە تەئەللۇق ئىكەنلىكىنى
ئېيتىپ، باغچە خوجايىنىدىن ئۇنى ئۆزىگە قايتۇرۇپ بېرىشنى
ئىلتىماس قىلىپتۇ.

بىراق، ئادەملەر كۈچۈكنىڭ ئىسمىنى چاقىرىپ، ئۇنى قەپەس ئىچىدىن ئېلىپ چىقىۋاتقان پەيتتە، شىر يايلىسىنى ھۈرپەيتىپ ھۆركرەپ كېتىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، شىر كۈچۈك بىلەن بۇ قەپەستە توپتوغرا بىر يىل ياشاپتۇ. كېيىن كۈچۈك ئاغرىپ قاپتۇ. بۇ مەزگىلدە شىر ئۇنىڭ يېنىدا يېتىۋېلىپ، بىر نېمە يېگىلى ئۇنىماپتۇ، ئۇ كۈچۈكنى توختىماي پۇراپ، يالايدىكەن ۋە پەنجىسى بىلەن سىلايدىكەن.

كۈچۈك ئاخىر ئۆلۈپ قاپتۇ. شىر كۈچۈكنىڭ ئۆلگەنلىكىنى چۈشىنىپ يەتكەندىن كېيىن بىردىنلا سىلكىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، يايلىسىنى تىككىدە ھۈرپەيتىپ، قۇيرۇقىنى ئۇيىتىپ - بۇياققا پۇلاڭلىتىش بىلەن ئۆزىنىڭ بەدىنىنى ئۇرغىلى تۇرۇپتۇ. ئاندىن ئۆزىنى ھەدەپ قەپەسكە تۇرۇپتۇ ۋە يەنە قەپەسنىڭ تاقىقى ۋە پولىنى غەزەپ بىلەن چىشلەشكە ۋە غاجاشقا باشلاپتۇ.

شىر كۈن بويى ئۆزىنى شۇنداق ئازابلانماپتۇ. بار ئاۋازى بىلەن توختىماي ھۆركرەپتۇ. ئاخىر كۈچۈكنىڭ ئۆلۈكىنىڭ يېنىغا كېلىپ يېتىپ جىم بولۇپ قاپتۇ. باغچە خوجاينى كۈچۈكنىڭ ئۆلۈكىنى

ئەپچىقىرۇۋەتمەكچى بولغانىكەن، ئەمما شر ئۇنىڭ قېشىغا ھېچكىمنى
 يېقىن يولاتماپتۇ.

باغچە خوجاينى
 كۆڭلىدە: «شرنىڭ قېشىغا
 باشقا بىر كۈچۈكنى
 ئەكرىپ بەرسەم، بەلكىم
 شر قايقۇ-ئەلىمنى ئۇنتۇپ
 كېتىشى مۇمكىن» دەپ
 ئويلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ،
 شر قەپسىنىڭ ئىچىگە يەنە
 بىر كۈچۈكنى سولاپ
 قويۇپتۇ. بىراق، شر بۇ
 كۈچۈكنى تالاپ پارە-پارە
 قىلىۋېتىپتۇ. شر كۈچۈكنىڭ
 ئۆلۈكىنى پەنجىلىرى بىلەن
 قۇچاقلغىنىچە توپتوغرا بەش
 شىرمۇ ئۆلۈپ قاپتۇ.

كۈن جىمجىت يېتىپتۇ. ئالتىنچى كۈنى

مىراسنى تەڭ بۆلۈشۈش

سودىگەرنىڭ ئىككى ئوغلى بار ئىكەن. سودىگەر چوڭ ئوغلىغا بەكراق ئامراق بولۇپ، مال-مۈلۈكنىڭ ھەممىسىنى چوڭ ئوغلىغا قالدۇرۇپ كېتىشنى ئويلايدىكەن. سودىگەرنىڭ ئايالى بولسا كىچىك ئوغلىنى بەكرەك ياخشى كۆرىدىكەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئېرىدىن مال-مۈلۈككە كىمنىڭ ۋارىسلىق قىلىشى توغرىسىدىكى قارارنى بەك بۇرۇن جاكارلىۋەتمەسلىكىنى ئۆتۈنۈپتۇ. سودىگەر ئايالىنىڭ گېپىگە كىرىپ، ئۆزىنىڭ قارارنى جاكارلىماپتۇ.

بىر كۈنى، سودىگەرنىڭ ئايالى دېرىزە تۈۋىدە ئولتۇرغىنىچە كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپتۇ. بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر ساياھەتچى دېرىزە تۈۋىگە كېلىپ، ئۇنىڭدىن نېمە سەۋەبتىن يىغلاۋاتقانلىقىنى سوراپتۇ. ئۇ:

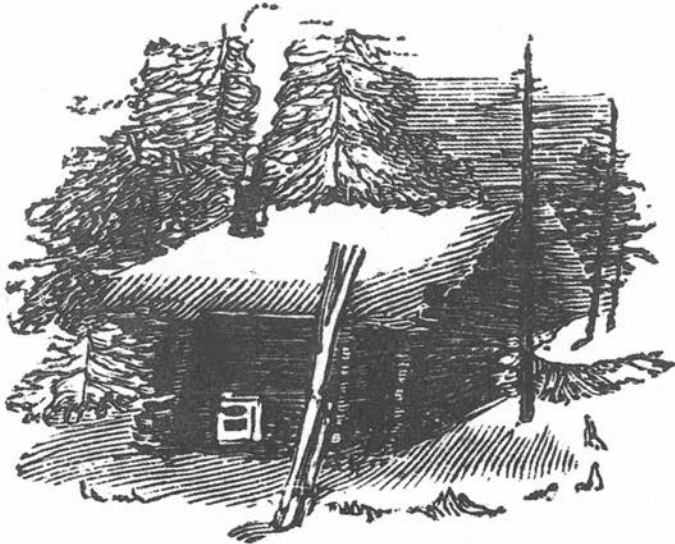
— مەن يىغلىماي كىم يىغلىسۇن؟ ماڭا نىسبەتەن ئىككىلا ئوغۇلۇم ئوخشاشلا سۆيۈملۈك ئىدى، لېكىن ئاتا بولغان ئادەم مال-مۈلۈكنىڭ ھەممىسىنى بىرلا ئوغلىغا قالدۇرۇپ، يەنە بىر ئوغلىغا ھېچنېمە بەرمەسلىكىنىڭ قازىنىنى ئاستى، مەن ئۇنىڭدىن بۇ قارارنى ئوغۇللىرىمىزغا ئۇقتۇرماي تۇر، مەن بىرەر ئامال تاپقاندىن كېيىن ئاندىن ئېيتايلى، دەپ ئۆتۈندۈم. مېنىڭ يىغىپ قويغان ئايرىم پۇلۇم يوق، شۇڭا كىچىك ئوغۇلۇمغا قانداق ياردەم قىلىشىمنى بىلەلمەي بېشىم قېتىپ كەتتى، — دەپتۇ.

ساياھەتچى ئۇنىڭغا:

— سىزنىڭ باش قېتىنچىلىقىڭىزنى ئاسانلا ھەل قىلىۋەتكىلى بولىدۇ. سىز ھازىرلا بېرىپ ئىككى ئوغلىڭىزغا، چوڭ ئوغۇل بارلىق مال-مۈلۈككە مىراسخور بولىدۇ، كىچىك ئوغۇلغا ھېچنېمە بېرىلمەيدۇ، دەپ ئېيتىڭ. مۇشۇنداق بولغاندا ئۇلار ئېرىشىدىغان مال-مۈلۈك ئوخشاش بولىدۇ، — دەپتۇ.

كىچىك ئوغۇل ئۆزىنىڭ ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەيدىغانلىقىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئۆيىدىن ئايرىلىپ باشقا يۇرتقا ھۈنەر، ئىلىم ئۆگەنگىلى مېڭىپتۇ. چوڭ ئوغۇل بولسا، ئاتىسىنىڭ يېنىدا

قېلىپ كۈن ئۆتكۈزۈپتۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ كېيىنچە كاتتا بايغا
ئايلىنىدىغانلىقىنى بىلگەچكە ھېچ نەرسە ئۆگەنمەپتۇ.
سودىگەر ئۆلگەندىن كېيىن، چوڭ ئوغۇل قولىدىن ھېچقانداق
ئىش كەلمىگەچكە ئاتىسىدىن قالغان مال-دۇنيانى بۇزۇپ-چېچىپ
تۈگىتىۋېتىپتۇ. كىچىك ئوغۇل بولسا، سىرتلاردا يۈرۈپ پۇل
تېپىشنىڭ يوللىرىنى ئۆگىنىۋالغان بولغاچقا، كېيىنچە كاتتا بايغا
ئايلىنىپتۇ.

ئۈچ ئوغرى

بىر دېھقان بىر ئېشەك بىلەن بىر ئۆچكىنى يېتىلەپ، ساتقىلى شەھەرگە مېڭىپتۇ. ئۆچكىنىڭ بويىغا قوڭغۇراق ئېسىقلىق ئىكەن.

ئۈچ ئوغرىنىڭ دېھقانغا كۆزى چۈشۈپتۇ. دە، بىرى:
— مەن ئىنسۇ جىنغا تۇيدۇرماي، ئۇنىڭ ئۆچكىسىنى ئوغرىلىيالايمەن، — دەپتۇ.

يەنە بىرى:

— مەن ئۇنىڭ يېتىلىۋالغان ئېشىكىنى ئوغرىلىيالايمەن، — دەپتۇ.
ئۈچىنچىسى بولسا:

— ئۇ دېگەن قانچىلىك ئىش ئىدى، مەن ئۇنىڭ ئۇچسىدىكى

كىيىملىرىنىڭ ھەممىسىنى ئوغرىلىيالايمەن، — دەپتۇ.

بىرىنچى ئوغرى ئاستا تىمسىقلاپ ئۆچكىنىڭ ئالدىغا كەپتۇ. دە،

ئۇنىڭ بويىدىكى قوڭغۇراقنى يېشىۋېلىپ ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىغا

باغلاپ قويۇپتۇ، ئاندىن ئۆچكىنى يېتىلەپ دالغا قاراپ تىكىۋېتىپتۇ.

بۇ دېھقان يولنىڭ دوقمۇشىغا كەلگەندە، كەينىگە ئۇرۇلۇپ

قاراپ، ئۆچكىسىنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى بايقاپتۇ. دە، ئۆچكىسىنى

ئىزدىگىلى تورۇپتۇ.

بۇ چاغدا ئىككىنچى ئوغرى ئۇنىڭ قېشىدا پەيدا بولۇپ،

ئۇنىڭدىن نېمە ئىزدەۋاتقانلىقىنى سوراپتۇ. دېھقان ئۇنىڭغا

ئۆچكىسىنى ئوغرىغا بېرىپ قويغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ئوغرى:

— مەن ئۆچكەڭنى كۆردۈم، بايا بىر ئادەم ئۇنى يېتىلەپ

ئورمانلىققا كىرىپ كەتتى، — دەپتۇ.

بۇنى ئاڭلىغان دېھقان بۇ ئوغرىغا ئېشىكىگە قاراپ قويۇشنى

تاپلاپ قويۇپ، ئۆچكە ئوغرىسىنى قوغلاپ مېڭىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن

ئىككىنچى ئوغرى ئېشەكنى يېتىلىگىنچە كېتىپ قاپتۇ.

دېھقان ئورمانلىقتىن قايتىپ كېلىپ ئېشىكىنىڭمۇ يوقاپ

كەتكەنلىكىنى بىلىپتۇ. دە، ھەدەپ يىغلىغىلى تۇرۇپتۇ. ئۇ شۇ

يىغلىغىنچە چوڭ يولنى بويلاپ ئالدىغا قاراپ مېڭىپتۇ.

بىر چاغدا ئۇ كۆل بويىدا يىغلاپ ئولتۇرغان بىر ئادەمنى
ئۇچرىتىپتۇ - دە، ئۇنىڭدىن نېمە ئىشى بولغانلىقىنى سوراپتۇ. بۇ
ئادەم:

— بىرى ماڭا بىر خالتا ئالتۇنى شەھەرگە ئاپىرىپ بېرىشنى
بۇيرۇغانىدى. بايا مەن ھېرىپ كېتىپ كۆل بويىدا دەم ئېلىپ
ئولتۇرۇپ، ئويلىمىغان يەردىن كۆزۈم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ، ئۇيقۇلۇقتا
چۈشەكەپ بىر خالتا ئالتۇنى كۆلگە چۈشۈرۈۋېتىپتىمەن، — دەپتۇ.
دېھقان ئۇنىڭدىن:

— نېمە ئۈچۈن كۆلگە چۈشۈپ سۈزۈپ چىقمايسەن؟ — دەپ
سوراپتۇ.

ھېلىقى ئادەم:

— مەن سۇدىن قورقمەن، چۈنكى سۇ ئۇزۇشنى بىلمەيمەن،
ئەگەر كىمكى بۇ بىر خالتا ئالتۇنى سۇدىن ئېلىپ چىقىپ بەرسە،
مەن ئۇنىڭغا 20 تەڭگە بېرىمەن، — دەپتۇ.

دېھقان ئىچىدە خۇشال بولۇپ، كۆڭلىدە: «بۇ خۇدانىڭ
بەرگىنى - دە! چۈنكى ئۆچكەم بىلەن ئېشىكىمنى باشقىلار ئوغرىلاپ
كەتتى ئەمەسمۇ» دەپ ئويلاپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بۇ دېھقان كىيىملىرىنى سېلىۋېتىپ، كۆلگە

سەكرەپتۇ. بىراق، كۆلدىن بىر خالتا ئالتۇننى تاپالماپتۇ. ئۇ كۆلدىن
چىقىپ قاراپ كىيىملىرىنىڭ ئىز-دېرەكسىز يوقالغانلىقىنى بايقاپتۇ.
بۇنى ھېلىقى ئۈچىنچى ئوغرى قىلغان بولۇپ، ئۇ دېھقاننىڭ
كىيىملىرىنى ئوغرىلاپ كەتكەنىكەن.

ئاققۇتان، بېلىق ۋە رالە

ئاققۇتان كۆل بويىدا ياشايدىكەن، ئۇ قېرىپ ئاجىزلاپ كەتكەن بولغاچقا، ئۇنىڭ بېلىق تۇتۇپ يېگۈدەك ھالى قالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرەر ھىيلە ئىشلىتىپ جان باقماقچى بولۇپتۇ. ئۇ كۆلدىكى بېلىقلارغا:

— ھەي، بېلىقلار! بېشىڭلارغا كېلىۋاتقان بالا-قازادىن خەۋىرىڭلار بارمۇ؟ مەن ئادەملەرنىڭ كۆلىنىڭ سۈيىنى قۇرۇتۇۋېتىپ، ھەممىڭلارنى تۇتۇپ كەتمەكچى بولغانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم. مەن تاغنىڭ نېرىقى تەرىپىدە تولىمۇ ياخشى بىر كۆلنىڭ بارلىقىنى بىلىمەن، مېنىڭ سىلەرگە تازىمۇ ياردەم قىلغۇم بار ئىدى، لېكىن قېرىپ قالدىم، ئۇچقۇدەك ماغدۇرۇم قالمىدى، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى
ئاڭلىغان بېلىقلار
ھەدەپ ئۇنىڭدىن
ياردەم قىلىشنى
ئۆتۈنۈپتۇ.
ئاققۇتان:

— بوپتۇ، مەن

ماجالىمنىڭ يېتىشىچە تىرىشىپ كۆرەي! مەن ياردەملىشىپ، سىلەرنى كۆچۈرۈپ قوياي. بىراق، مەن بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن بىراقلا چىقالمايمەن، سىلەرنى بىردىن-بىردىن ئېلىپ ماڭمەن، — دەپتۇ. بېلىقلار خۇشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتماي قاپتۇ-دە، ھەدەپ تالاشقىلى تۇرۇپتۇ ۋە:

— مېنى ئېلىپ ماڭغىن! مېنى ئېلىپ ماڭغىن! — دېيىشىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاققۇتان بېلىقلارنى توشۇشقا باشلاپتۇ. ئۇ بىر بېلىقنى تۇمشۇقى بىلەن چىشلەۋېلىپ، ئېتىزلىققا ئېلىپ بارغاندىن كېيىن يەۋېتىپتۇ ۋە شۇنداق قىلىپ نۇرغۇن بېلىقلارنى يەۋېتىپتۇ. بۇ كۆلدە بىر قېرى رالە ياشايدىكەن. ئاق قوتان بېلىقلارنى چىشلىگەن پېتى ئېلىپ مېڭىشقا باشلىغاندىلا، ئۇ بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەنىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ:

— ھەي ئاققۇتان ئاكا! ئەمدى مېنىمۇ يېڭى ماكانىمىزغا ئاپىرىپ قويغىن، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئاققۇتان راكىنىمۇ چىشلىگەن پېتى ئۇچۇپتۇ. ئاققۇتان ئېتىزلىققا ئۇچۇپ كېلىپ، راكىنىمۇ پەسكە تاشلايدىغان چاغدا، راك يەردىكى بېلىق سۆڭەكلىرىنى كۆرۈپ قاپتۇ. دە، دەرھال قىسقىچلىرى بىلەن ئاققۇتاننىڭ بوينىنى مەھكەم قىسۋاپتۇ. ئاققۇتان نەپەس ئالماي ئۆلۈپ قاپتۇ. راك بۇرۇندىن ياشاپ كېلىۋاتقان كۆلگە قايتىپ كېلىپ، بېلىقلارغا سۆزلەپ بېرىپتۇ.

ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن ئىشلارنى

Керпە билەن ياۋا توشقان

ياۋا توشقان كerpە بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنىڭغا:
 — سېنىڭ ھەممە يېرىڭ بولىدۇ، شۇغىنىسى خامۇت ئاياغ
 سەندە، شۇڭا يول يۈرگەندە دىڭگۈسلاپ ماڭسەن، — دەپتۇ.
 بۇ گەپنى ئاڭلاپ قاتتىق ئاچچىقى كەلگەن كerpە:
 — سەن مېنى مازاق قىلما، مېنىڭ خامۇت ئاياغلىرىم سېنىڭ تۈز
 پۇتلىرىڭدىنمۇ تېزراق چاپلايدۇ. مەن ئۆيۈمگە بىر بېرىپ كېلەي،
 ئاندىن ئىككىمىز يۈگۈرۈشتە بەسلىشىپ باقايلى، — دەپتۇ.
 كerpە ئۆيىگە كېلىپ خوتۇنغا:
 — مەن ياۋا توشقان بىلەن يۈگۈرۈشتە بەسلىشىشكە
 كېلىشتىم، — دەپتۇ.

كerpە خانىم:

— سەن ئېلىشىپ قالماغىنەن! سەن قانداقمۇ ياۋا توشقان
 بىلەن بەسلىشەلەيسەن؟ ئۇنىڭ پۇتلىرى شۇنچە چاققان، سەن
 بولساڭ ئاقساق پۇتلىرىڭ بىلەن ئارانلا ماڭىدىغان تۇرساڭ، —
 دەپتۇ.

كerpە جاۋابەن:

— ئۇنىڭ پۇتلىرىغۇ چاققان، لېكىن مېنىڭ كاللام ئىشلەيدۇ،
 سەن مېنىڭ دېگىنىم بويىچە قىلساڭلا بولىدۇ، ھازىر بىز ئېتىزلىققا
 بارايلى! — دەپتۇ.

ئۇلار ئاغدۇرۇلغان ئېتىزلىققا يېتىپ كېلىپ، ياۋا توشقانى
 ئىزدەشكە باشلاپتۇ. كerpە خوتۇنغا:

— سەن چۆنەكنىڭ بۇ بېشىغا يوشۇرۇنۇۋالغىن، مەن ياۋا
 توشقان بىلەن چۆنەكنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ ياققا يۈگۈرىمىز، ئۇ
 ئالدىغا قاراپ يۈگۈرۈشكە باشلىغاندا، مەن كەينىمگە قاراپ
 يۈگۈرىمەن. ئۇ سېنىڭ قېشىڭغا يېتىپ كەلگەندە، سەن يوشۇرۇنغان
 جايىڭدىن چىقىپ: «مەن سېنى ساقلىغىلى نەۋاق!» دەيسەن. ئۇ
 بىزنىڭ تۇرقىمىزنى پەرقلەندۈرەلمەي، سېنى مەن دەپ قالىدۇ، —
 دەپتۇ.

كۈرپە خانىم دېگەندەك چۆنەكنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋاپتۇ .
كۈرپە بىلەن توشقان چۆنەكنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغا قاراپ
يۈگۈرۈشكە باشلاپتۇ. ياۋا توشقان يۈگۈرۈپ كېتىشى بىلەن كۈرپە
كەينىگە يېنىپ بېرىپ چۆنەكنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋاپتۇ. ياۋا
توشقان پەللىگە يېتىپ كېلىپ، شۇنداق قاراپلا چۆچۈپ كېتىپتۇ.
چۈنكى، كۈرپە خانىم ئۇ يەردە ئاللىقاچان تەييار بولۇپ تۇرغانىكەن.
ئۇ ياۋا توشقانى كۆرۈپ:

— مەن سېنى بۇ يەردە ساقلاۋاتقىلى نەۋاق! — دەپتۇ.

ياۋا توشقان ئەركەك كۈرپە بىلەن چىشى كىرىپنى
پەرقلەندۈرەلمەي، كۆڭلىدە: «بۇ تازا غەلىتە ئىشقۇ! ئۇ قانداقلا
بۇنچە تېز يۈگۈرگەندۇ؟» دەپ ئويلاپتۇ.

— بولدى، — دەپتۇ ياۋا توشقان قايىل بولماي، — بىز يەنە بىر
قېتىم سىنىشايلى.

— كېلە ئەمسە!

ياۋا توشقان كەينىگە بۇرۇلۇپ يۈگۈرۈپ كېتىپتۇ، پەللىگە يېتىپ
كېلىشىگە، كۈرپە يەنە كۆز ئالدىدا پەيدا بولۇپتۇ ھەمدە ئۇنىڭغا:
— ھەي بۇرادەر، سەن ئەمدى يېتىپ كەلدىڭمۇ؟ مەن ئاللىقاچان
بۇ يەرگە كېلىپ بولغان، — دەپتۇ.

ياۋا توشقان كۆڭلىدە: «تازىمۇ غەلىتە ئىشقۇ بۇ! مەن شۇنچە تېز
يۈگۈرسەممۇ ئۇنىڭ يەنە مەندىن ئۆتۈپ كەتكىنىنى قارىمامدىغان»
دەپ ئويلاپتۇ.

— بىز يەنە بىر قېتىم سىنىشايلى، ئەمدى مېنىڭدىن ئۆتۈپ
كەتكىنىڭنى بىر كۆرەي.

— قېنى، باشلىدۇق ئەمسە!

ياۋا توشقان بار كۈچى بىلەن سەكرىگىنىچە يۈگۈرۈپ كېتىپتۇ،
ئۇ پەللىگە يېتىپ كېلىپ قارىسا، كۈرپە ئۆزىدىن بۇرۇن يېتىپ
كېلىپ ئۇنى ساقلاپ تۇرغۇدەك.

شۇنىڭ بىلەن قايىل بولمىغان ياۋا توشقان، چۆنەكنىڭ ئۇ
بېشىدىن بۇ بېشىغا توختىماستىن يۈگۈرگىلى تۇرۇپتۇ، ئاخىر ئۇنىڭ
ماغدۇرى تۈگەپ ھېچ ھالى قالماپتۇ.

ئەڭ ئاخىرىدا ياۋا توشقان ئۇتتۇرغانغا تەن بېرىپ:

— بۇنىڭدىن كېيىن سەن بىلەن ھەرگىز بەسلەشمەيمەن، —
دەپتۇ.

ئىككى ئاكا- ئۇكا

ئاكا- ئۇكا ئىككىيلەن ساياھەتكە چىقىپتۇ، چىققىچۇش مەزگىلىدە ئۇلار بىر ئورمانلىقتا سۇنايلىنىپ يېتىپ دەم ئاپتۇ. ئۇلار ئۇيقۇدىن ئويغانغان چېغىدا، يېنىدا تۇرغان بىر پارچە تاشنى كۆرۈپتۇ، تاشقا تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە قۇر خەت ئويۇقلۇق ئىكەن: «كىمكى بۇ تاشنى بايقىغان ھامان دەرھال كۈنچىقىش تەرەپتىكى ئورمانلىققا قاراپ ئۇدۇل ماڭسۇن، ئورمانلىقتا بىر دەريا ئۇچرايدۇ، دەريادىن ئۈزۈپ ئۆتۈپ، نېرىقى قىرغاققا چىقسا، بۇ چاغدا بىر نەچچە بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ يۈرگەن بىر ئانا ئېيىقنى ئۇچرىتىدۇ، ئېيىق بالىسىدىن بىرنى ئېلىپلا كەينىگە قارىماي تاغقا قاراپ قاچسۇن، تاغنىڭ ئۈستىدە بىر ئۆيىنى كۆرىدۇ ۋە بۇ ئۆيدىن بەختنى تاپىدۇ...».

ئاكا- ئۇكا ئىككىيلەن تاشقا ئويۇلغان بۇ خەتلەرنى كۆرگەندىن كېيىن ئىنسى ئاكىسىغا:

— بىز بىللە بارايلى، دەريادىن ئۈزۈپ ئۆتۈپ، ئېيىق بالىسىنى ئاشۇ ئۆيگە ئاپىرىپ قويساق، بەلكى بەختىمىزنى تېپىپ قالساق ئەجەب ئەمەس، — دەپتۇ. بىراق، ئاكىسى ئۇنىڭ گېپىگە قوشۇلماي: — مەن ئورمانلىققا بېرىپ ئېيىق بالىسىنى تۇتمايمەن، سېنىڭ بېرىشىڭنىمۇ توغرا تاپمايمەن. بىرىنچىدىن، بۇ تاشقا ئويۇلغان گەپلەرنىڭ راست ئىكەنلىكىنى كىم بىلسۇن، بەلكى بۇ چاقچاق بولۇشى مۇمكىن، ياكى ئۇنى خاتا چۈشىنىپ قالغاندىمىز. ئىككىنچىدىن، تاشقا ئويۇلغان گەپلەرنى راست دېگەندىمۇ، بىز ئورمانلىققا يېتىپ بارغۇچە قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىپ، ھېلىقى دەريانى تاپالماي قالساق يولدىن ئېزىپ قالىمىز. بوپتۇ، دەريانى تاپتۇقمۇ دەيلى، دەريادىن قانداق ئۆتۈمىز؟ ئەگەر دەريانىڭ ئېقىمى تېز، سۇ يۈزى بەك كەڭ بولسىچۇ؟ ئۈچىنچىدىن، دەريادىن ئۆتتۇقمۇ دەيلى، ئانا ئېيىقنىڭ يېنىدىن ئۇنىڭ بالىسىنى ئېلىپ كېتىش، شۇنداق ئاسان ئىشمۇ؟ ئانا ئېيىق بىزنى تالاپ پارا- پارا قىلىۋېتىشى مۇمكىن. بۇ ھالدا بىز بەختىمىزنى تېپىش ئۇياقتا تۇرسۇن، بىكاردىن- بىكارلا جېنىمىزدىن ئايرىلىپ قالىمىز. تۆتىنچىدىن، بىز ئېيىق بالىسىنى

ئېلىپ قاچتۇقمۇ دەيلى، بىز ھەرقانچە تېز يۈگۈرگەن بىلەنمۇ تاغقا چىقالشىمىز ناتايىن. ئەڭ مۇھىمى، تاشقا ئويۇلغان گەپلەردە بىز ئۆيىدىن تاپىدىغان بەختنىڭ نېمىلىكى ئەسكەرتىلمىگەن. ئېھتىمال، ئۇ يەردە بىز قىلچە ئېھتىياجلىق بولمىغان بەخت بىزنى كۈتۈۋاتقان بولۇشى مۇمكىن، — دەپتۇ. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئىنسى:

— مېنىڭچە ئۇنداق ئەمەس، باشقىلار ھېچبىر سەۋەبسىزلا تاشقا ئاشۇ گەپلەرنى ئويۇپ قويمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇنداق ئېنىق تۇرسا. بىرىنچىدىن، بىز بېرىپ سىناپ كۆرەيلى، بۇنىڭ ھېچبىر يامىنى يوق؛ ئىككىنچىدىن، بىز تاشقا ئويۇلغان مەزمۇنلاردىن خەۋەر تاپقان تۇرۇقلۇق بارمىساق، كېيىن باشقىلار بېرىپ، بەختنى تاپسا، بىز پۇشايماندا قالمامدۇق؟ ئۈچىنچىدىن، دۇنيادا جاپا تارتماي، قول سېلىپ ئىشلىمەي تۇرۇپ ھالاۋەتكە قانداق ئېرىشكىلى بولىدۇ؟ تۆتىنچىدىن، مەن كىشىلەرنىڭ مېنى قولدىن ئىش كەلمەيدىغان، جۈرئەتسىز ئادەم، دەپ قېلىشىنى خالىمايمەن، — دەپتۇ. بۇنىڭغا جاۋابەن ئاكىسى:

— كۈنلارنىڭ: «چوڭنى دەپ كىچىكىدىن قۇرۇق قاپتۇ»، «ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپ يەپتۇ» دېگەندەك ماقال- تەمسىللىرىنى ئاڭلىغانمەن، — دەپتۇ. ئىنسى ئۇنىڭغا:

— مەنمۇ كۈنلارنىڭ: «بۆرىدىن قورقساڭ جاڭگالغا كىرمە»، «سەۋەب قىلساڭ سېۋەتتە سۇ توختايدۇ» دېگەندەك ماقال- تەمسىللىرىنى ئاڭلىغانمەن، مېنىڭچە بېرىش كېرەك، — دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئىنسى كېتىپتۇ، ئاكىسى بولسا قېلىپ قاپتۇ. ئىنسى ئورمانلىق ئىچىگە كېرىش بىلەن بىر دەرياغا ئۇچراپتۇ. ئۇ دەرياغا سەكرەپ چۈشۈپ قارشى قىرغاققا ئۇزۇپ چىقىپتۇ، بۇ يەردە بىر ئانا ئېيىقنى ئۇچرىتىپتۇ، ئۇ ئۇخلاۋاتقانكەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىر ئېيىق بالىسىنى كۆتۈرگەن پېتى، ئالدى- كەينىگە قارىماي تاغقا قاراپ قېچىپتۇ. ئۇ تاغ چوققىسىغا يېتىپ چىقىشى بىلەن ئۇنى بىر توپ ئادەم قارشى ئاپتۇ. ئۇلار ئۇنى ھارۋىغا ئولتۇرغۇزۇپ شەھەرگە ئېلىپ بېرىپ، ئۆزلىرىگە پادىشاھ قىلىۋاپتۇ.

ئۇ بەش يىل پادىشاھ بولۇپتۇ، ئالتىنچى يىلىغا كەلگەندە ئۇنىڭدىنمۇ كۈچلۈك بىر پادىشاھ زور قوشۇن باشلاپ، بۇ شەھەرگە ھۇجۇم قىلىپتۇ ۋە غەلبە قىلىپ ئۇنى ھەيدىۋېتىپتۇ. ئۇ بېشى قايغان، پۇتى تايغان يەرلەردە سەرگەردان بولۇپ يۈرۈپتۇ، كېيىن ئاكىسىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەپتۇ.

ئاكىسى سەھرادا بەك باياشات دېگىلى بولمىسىمۇ ھاللىق تۇرمۇش كەچۈرىدىكەن، ئاكا - ئۇكىلار ئۇچرىشىپ بەك خۇشال بولۇشۇپتۇ. بۇ يىللار مابەينىدە ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن كەچۈرمىشلىرىنى بايان قىلىشىپتۇ.

ئاكىسى ئۇكىسىغا:

— قارىغاندا، ئىشلار مېنىڭ دېگىنىمدەك نەتىجىلىنىپتۇ. مەن غەم ئەندىشىدىن خالىي ھالدا ھايات كەچۈرۈپ كەلدىم، سەن گەرچە پادىشاھ بولغان بولساڭمۇ، لېكىن نۇرغۇن جەبىر - جاپالارنى چېكىپسەن، — دەپتۇ.

ئىنىسى ئۇنىڭغا جاۋابەن:

— مەن ئەينى چاغدا ئورمانلىققا كېرىپ، ئاندىن تاغقا چىققان ئىشىمدىن ھەرگىز ئۆكۈنمەيمەن. شۇ تاپتا، ئەھۋالىم ياخشى بولمىسىمۇ، ئەمما مېنىڭ ئەسلەشكە ئەرزىگۈدەك ئىشلىرىم بار. ۋەھالەنكى، سېنىڭ بولسا ئەسلىگۈدەك ھېچقانداق ئىشىڭ يوق، — دەپتۇ.

سۇ يىلىنى

بىر ئايالنىڭ بىر قىزى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسمى ماشا ئىكەن. بىر كۈنى ماشا دوستلىرى بىلەن سۇغا چۆمۈلگىلى بېرىپتۇ، قىزلار كۆڭلەكلىرىنى سېلىپ، قىرغاققا تاشلاپ قويغاندىن كېيىن سۇغا سەكرىشىپتۇ.

بىر چاغدا، سۇدىن يوغان بىر سۇ يىلىنى ئۆمىلەپ چىقىپتۇ. دە، كەلگەن پېتى ماشانىڭ كۆڭلىكى ئۈستىدە دۈگىلەك بولۇۋېلىپ يېتىۋاپتۇ. قىزلار سۇدىن چىقىشقاندىن كېيىن، ھەر كىم ئۆزىنىڭ كۆڭلىكىنى كىيىپ، يۈگۈرگەن پېتى ئۆيلىرىگە كېتىشىپتۇ. ماشا بولسا كۆڭلىكىنى ئالاي دەپ قاراپ، ھېلىقى سۇ يىلىنىنى كۆرۈپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قولغا بىر تاياقنى ئېلىپ، سۇ يىلىنىنى قوغلىۋېتەي دەپ تەمىشلىشىگە سۇ يىلىنى بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭغا ئادەمزات تىلىدا:

— ماشا، ھەي ماشا، ماڭا ياتلىق بولساڭ! — دەپتۇ.
ماشايغلاپ تۇرۇپ:

— كۆڭلىكىمنى قايتۇرۇپ بەرسەڭلا، مېنى نېمە قىل دېسەڭ شۇنىڭغا ماقۇل بولمەن، — دەپتۇ.

— ماڭا ياتلىق بولامسەن؟ — دەپ سوراپتۇ، سۇ يىلىنى.

— ماقۇل، بولاي، — دەپتۇ ماشا.

شۇنىڭ بىلەن سۇ يىلىنى كۆڭلەك ئۈستىدىن چۈشۈپ سۇغا شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىپتۇ.

ماشا كۆڭلىكىنى كىيگەندىن كېيىن يۈگۈرگەن پېتى ئۆيىگە قايتىپ كەپتۇ. ئۇ ئاپسىغا:

— ئاپا، بايا بىر سۇ يىلىنى كۆڭلىكىمنىڭ ئۈستىدە يېتىۋاپتۇ، ئۇ: «ماڭا تېگىشكە ماقۇل بولسەن، بولمىسا كۆڭلىكىمنى قايتۇرۇپ بەرمەيمەن» دەپ تۇرۇۋالدى. مەن ئامالسىزلىقتىن ئۇنىڭغا ماقۇل بولدۇم، — دەپتۇ.

ئاپسى بىر پەس كۈلۈۋەتكەندىن كېيىن:

— قىزىم، چۈشەكمەيۋاتقانسان، — دەپتۇ.

بىر ھەپتىدىن كېيىن، بىر توپ سۇ يىلىنى ماشانىڭ ئۆيىگە ئۆمىلەپ كېلىشىپتۇ. ماشا بۇنچە كۆپ سۇ يىلىنى كۆرۈپ بەك قورقۇپ كېتىپتۇ ۋە:

— ئاپا، سۇ يىلىنى مېنى كۆچۈرۈپ كەتكىلى كەپتۇ، — دەپتۇ. ئاپىسى باشتا ئىشەنمەپتۇ، كېيىن يىلانلارنى كۆرۈپ ئۆزىمۇ قاتتىق قورقۇپ كېتىپتۇ. دە، قورۇنىڭ دەرۋازىسى بىلەن ئۆينىڭ ئىشىكىنى مەھكەم تاقىۋاپتۇ. يىلانلار دەرۋازىنىڭ بوسۇغىسى ئاستىدىن ئۆمىلەپ ئۆتۈپ دالانغا كىرىپ كەپتۇ. ئەمما ئۆينىڭ ئىچىگە كىرەلمەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن يىلانلار سىرتقا قايتىپ چىقىپتۇ ۋە بىر- بىرىگە چىرمىشىپ بىر كالىك بولۇپتۇ. دە، ئۆزلىرىنى دېرىزىگە ئۇرۇپتۇ. نەتىجىدە دېرىزىنىڭ ئەينىكى چىقىلىپ، بىر مۇنچە يىلان ئۆيگە چۈشۈپتۇ. ئورۇندۇق، ئۈستەل، كاڭلارنىڭ ئۈستى يىلانلار بىلەن توشۇپ كېتىپتۇ. بۇ چاغدا قورقۇپ كەتكەن ماشا كاڭنىڭ بىر بۇلۇڭغا بېرىپ تۇگۈلۈپ تۇرىۋالغانىكەن. يىلانلار ئۇنى تاپقاندىن كېيىن، ئۇنى تارتۇشتۇرغان پېتى سۇ بويىغا ئېلىپ كېتىپتۇ.

ئاپىسى يىغلىغان پېتى يىلانلارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ، ئەمما ئۇلارغا يېتىشەلمەپتۇ. سۇ يىلانلىرى ماشانى سۇ ئىچىگە ئېلىپ كىرىپ كېتىپتۇ.

ئاپىسى قىزىنىڭ دەردىدە زار-زار يىغلاپ كېتىپتۇ، چۈنكى ئۇ قىزىنى ئۆلۈپ كەتتى دەپ ئويلىغانىكەن.

بىر كۈنى ئاپىسى دېرىزە تۈۋىدە سىرتقا قاراپ ئولتۇرسا، توساتتىن ماشا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پەيدا بولۇپتۇ. ئۇ بىر قولىدا بىر ئوغۇل بالىنى يېتىلەپ، يەنە بىر قولىدا بىر قىز بوۋاقىنى كۆتۈرۈۋالغانىكەن.

قاتتىق خۇشال بولۇپ كەتكەن ئاپىسى، بېرىپ ماشانى سۆيۈپ كېتىپتۇ ۋە ئۇنىڭدىن نەچچە ۋاقىتتىن بېرى قەيەرگە كەتكەنلىكىنى، ئېلىپ كەلگىنى كىمنىڭ بالىلىرى ئىكەنلىكىنى سوراپتۇ. ماشا سۇ يىلىنىغا ياتلىق بولغاندىن كېيىن، سۇ ئاستىدىكى خرۇستال ئوردىدا ياشىغانلىقىنى، بۇلار ئۆزلىرىنىڭ بالىلىرى ئىكەنلىكىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ.

ئاپىسى ماشادىن:

— خىرۇستال ئوردىدىكى تۇرمۇشۇڭ ياخشى ئۆتتىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.
ماشى:

— ئىنسانىيەت ئالىمىدىكىدىن ياخشى ئۆتتى، — دەپتۇ.
ئاپىسى ماشاغا:

— بۇ يەردە قېلىپ مەن بىلەن تۇرغىن، — دەپتۇ. لېكىن ماشا ئۇنىماپتۇ. ئۇ ئاپىسىغا:

— مەن ئېرىمگە قايتىپ كېلىمەن دەپ ۋەدە بەرگەن، — دەپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن ئاپىسى قىزىدىن سوراپتۇ:

— سەن ئۆيۈڭگە قانداق قايتىپ كېتسەن؟

— مەن سۇ بويىغا بېرىپ، ھەي، ئاسپور، ئاسپور، چىقىپ مېنى ئېلىپ كەتكىن، دەپ توۋلىسام، ئۇ قىرغاققا چىقىپ مېنى ئېلىپ كېتىدۇ.

ئاپىسى ماشاغا:

— ئۇنداقتا ياخشى، ئەمما سەن ئۆيدە بىر كېچە قونۇپ ئاندىن كەتكىن، — دەپتۇ.

ماشى ئۇخلاپ قاپتۇ، ئاپىسى قولغا بىر پالتىنى ئېلىپ سۇ بويىغا بېرىپتۇ. ئۇ سۇ بويىدا تۇرۇپ:

— ھەي، ئاسپور، ئاسپور، بۇ يەرگە كەلگىن، — دەپ توۋلاپتۇ.
سۇ يىلىنى ئۆزگەن پېتى كېلىپ قىرغاققا چىقىپتۇ. ئاپىسى پالتا بىلەن بىر چېپىپ، سۇ يىلىنىڭ بېشىنى ئۈزۈۋېتىپتۇ. قىپقىزىل قان سۇ يۈزىنى بويۇۋېتىپتۇ.

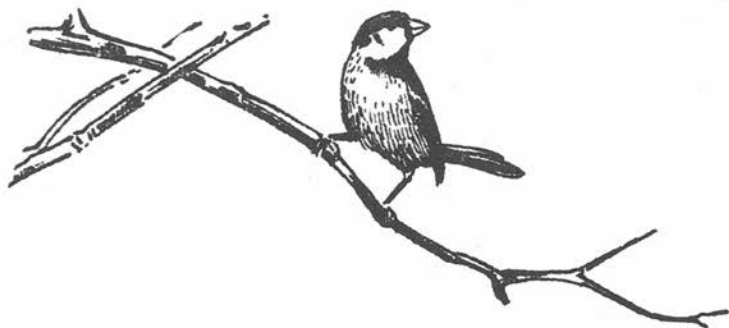
ئاپىسى ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە، ماشا ئاللىقاچان ئويغانغان بولۇپ، ئۇ ئاپىسىغا:

— ئاپا ئەمدى مەن قايتىپ كېتەي، ئەمما كۆڭلۈم بەكلا يېرىم بولۇۋاتىدۇ، — دەپتۇ.

ئۇ كىچىك قىزىنى كۆتۈرۈپ، ئوغلىنى يېتىلگىنىچە يۈرۈپ كېتىپتۇ.

ماشى سۇ بويىغا كېلىپ:

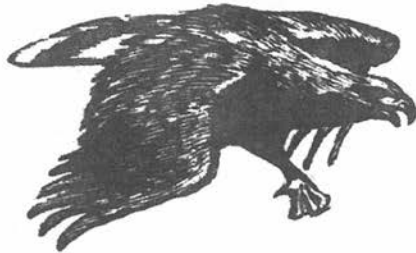
— ھەي ئاسپور، ئاسپور، چىقىپ مېنى ئېلىپ كەتكىن، — دەپ توۋلاپتۇ، لېكىن سۇدىن ھېچقانداق سادا چىقماپتۇ.
 بۇ چاغدا سۇ يۈزىنىڭ قىپقىزىل قانغا بويالغانلىقىنى ۋە بىر يىلان بېشىنىڭ سۇ ئۈستىدە لەيلەپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ.
 ماشا قىزى بىلەن ئوغلىنى سۆيۈپ قويغاندىن كېيىن ئۇلارغا:

— سىلەر داداڭلاردىن ئايرىلىپ قالدىڭلار، ئەمدى ئاپاڭلاردىنمۇ ئايرىلىش ئالدىدا تۇرىسىلەر. ئېھ قىزىم، سىز قارلىغاچ بولۇپ سۇ يۈزىدە ئۇچۇپ يۈرۈڭ! ئېھ ئوغلۇم، سىز بۇلبۇلغا ئايلىنىپ، ئەتىگەن - كەچتە سايىراپ توختىماڭ! ئۆزۈم كاككۇكقا ئايلىنىپ زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان ئېرىمنىڭ ھازىسىنى تۇتاي، — دەپتۇ.
 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار تەرەپ-تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

پادىشاھ بىلەن قارىچىغا

بۇرۇن بىر پادىشاھ ئۆتكەنكىنەن. ئۇ ئوۋغا چىقىپ، ئامراق قارىچىغىسىنى توشقان تۇتۇشقا قويۇپ بېرىپ، ئاندىن ئۆزى ئۇنىڭ كەينىدىن ئاتلىق قوغلاپتۇ. قارىچىغا بىر توشقاننى تۇتۇۋاپتۇ. پادىشاھ توشقاننى ئېلىپ ئېتىغا غانجۇغلاپتۇ. شۇ ئەسنادا پادىشاھ قاتتىق ئۇسساپ كېتىپتۇ. ئۇ بىر تۆپىلىكنىڭ يېنىغا بېرىپ، يۇقىرىدىن پەسكە تامچىلاپ چۈشۈۋاتقان سۇنى كۆرۈپتۇ. تەشنىلىقتىن تاقىتى تاق بولغان پادىشاھ تامچىلاۋاتقان سۇغا قاچىسىنى تۇتۇپتۇ. خېلى بىر ھازادىن كېيىن قاچا ئاران توشۇپتۇ. پادىشاھ قاچىغا ئېغىزىنى ئايرىپ، ئەمدى ئىچەي دەپ تۇرىشىغا بىلىكىگە قوندۇرۇۋالغان قارىچىغا قاناتلىرىنى قېقىپ قاچىنى ئۆرۈپتۇ. ئامالسىز قالغان پادىشاھ قايتىدىن قاچا تۇتۇپ سۇ يىغىپتۇ. خېلى ئۇزۇن ۋاقىتتىن كېيىن قاچا يەنە تولۇپتۇ. ئۇ ئىككىنچى قاچا سۇنى ئىچەي دەپ تەمىشلىشىگە قارىچىغا يەنە قاناتلىرىنى قېقىپ، قاچىدىكى سۇنى تۆكۈۋېتىپتۇ.

پادىشاھ ئۈچىنچى قېتىم يەنە بىر قاچا سۇنى يىغىپ، ئىچەي دەپ قاچىنى ئاغزىغا ئېلىپ بېرىشىغا، قارىچىغا يەنە قاناتلىرىنى قېقىپ قاچىنى چۈشۈرۈۋېتىپتۇ. قاتتىق غەزىپى كەلگەن پادىشاھ قارىچىغىنىڭ پۇتلىرىدىن قاماللاپ تۇتقىنىچە ئۇنى تاشقا ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ. ئاڭغىچە، پادىشاھنىڭ مۇلازىملىرىمۇ يېتىپ كەپتۇ. بىر مۇلازىم تامچىلىۋاتقان سۇنىڭ بېشىنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ. ئۇنىڭ مەقسىتى چاپسانراق بېرىپ بىر قاچا سۇ ئېلىپ كېلىش

ئىكەن. بىراق، ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇ قۇرۇق قاچنى كۆتۈرگىنىچە
قايتىپ كەپتۇ ۋە پادىشاھقا:

— بۇ سۇنى ئىچكىلى بولمايدىكەن، سۇنىڭ بېشىدا بىر
زەھەرلىك يىلان بار ئىكەن، ئۇ زەھىرىنى سۇغا چىقىرىۋەتكەنىكەن.
بەختكە يارىشا قارچىغىلىرى سۇنى تۆكۈۋېتىپتۇ، ئەگەر ئىچكەن
بولسىلا جانلىرىغا شىكەستە يېتىدىكەندۇق، — دەپتۇ.
پادىشاھ:

— ئاھ، ۋاپاغا جاپا قىلىپتىمەنغۇ! جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قالغان
قارچىغانى ئۆلتۈرۈۋەتكىنىمنى كۆرمەيدىغان! — دەپ ھەسرەت
چېكىپتۇ.

ئەما ۋە كالا سۈتى

بىر تۇغما ئەما ئادەم كۆزى روشەن بىر ئادەمدىن سورايتۇ:
— سۈتنىڭ رەڭگى قانداق بولىدۇ؟

كۆزى روشەن ئادەم:

— سۈتنىڭ رەڭگى خۇددى قەغەزدەك

ئاپئاق بولىدۇ، — دەپتۇ.

ئەما ئادەم:

— بۇ خىل رەڭنى قول بىلەن تۇتقاندا

قەغەزدەك شاراقسىمىدۇ؟ — دەپ سورايتۇ.

كۆزى روشەن ئادەم:

— ياق، بۇ خىل رەڭ ئۇنغا ئوخشاش

ئاپئاق بولىدۇ، — دەپتۇ.

ئەما ئادەم:

— ئۇنداقتا، ئۇنغا ئوخشاش يۇمشاق ھەم

چېچىلىپ تۇرامدۇ؟ — دەپ سورايتۇ.

كۆزى روشەن ئادەم:

— ياق، ئۇ پەقەت ئاق توشقاندا

ئاپئاق، — دەپتۇ.

ئەما ئادەم:

— ئۇنداقتا، توشقانغا ئوخشاش تۈكلۈك ھەم يۇمشاق بولامدۇ؟ —

دەپ سورايتۇ.

كۆزى روشەن ئادەم:

— ياق، بۇ ئاق رەڭ خۇددى قارنىڭ رەڭگىگە ئوخشايدۇ، —

دەپتۇ.

ئەما ئادەم:

— ئۇنداقتا، خۇددى قارغا ئوخشاش سوغۇق بولامدۇ؟ — دەپ

سورايتۇ.

كۆزى روشەن ئادەم يەنە نۇرغۇن مىسال كەلتۈرۈپ چۈشەندۈرگەن

بولسىمۇ، ئەمما ئەما ئادەم يەنىلا سۈتنىڭ ئاق رەڭگىنىڭ قانداق

بولدىغانلىقىنى بىلەلمەپتۇ.

بۆرە بىلەن كامالەك

بىر ئوۋچى ئوقياسىنى ئېلىپ ئوۋ ئوۋلىغىلى چىقىپ، بىر تاغ تېكىسىنى ئېتىۋاپتۇ-دە، ئۇنى يەلكىسىگە ئارتىپ ئالدىغا قاراپ داۋاملىق مېڭىپتۇ. يولدا ئۇنىڭغا بىر ياۋا چوشقا ئۇچراپتۇ. ئۇ تاغ تېكىسىنى تاشلاپ قويۇپ، ياۋا چوشقىغا ئوق ئۇزۇپتۇ، يارىلانغان ياۋا چوشقا ئېتىلىپ كەلگەن پېتى ئۇنى ئۇسۇپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ. لېكىن كۆپ ئۆتمەي ئۆزىمۇ نەپەستىن توختاپتۇ.

قان پۇرىقىنى ھىدىلغان بىر بۆرە تاغ تېكىسى، ياۋا چوشقا، ئوۋچى ياتقان ۋە كامالەك تاشلىنىپ تۇرغان يەرگە كەپتۇ. خۇشاللىقتىن قىن-قىنىغا پاتماي قالغان بۆرە كۆڭلىدە: «ئەمدى

نەچچە كۈنگىچە ئوزۇقتىن غەم قىلمايدىغان بولدۇم. مەن ھەممىنى بىر يوللا يەپ تۈگىتىۋەتمەي، يۇمشاق چايناپ، زايە قىلماي ئاز-ئازدىن يەي. باشتا قاتتىقىنى، ئاندىن يۇمشاق، مەززىلىكىنى يەي» دەپ ئويلاپتۇ.

بۆرە تاغ تېكىسى، ياۋا چوشقا ۋە ئوۋچىنى پۇراپ كۆرگەندىن كېيىن:

— بۇلار يۇمشاق ئىكەن، كېيىن يەي، باشتا كامالەك كېرىچىنى يەي، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ، كامالەكنىڭ كېرىچىنى چىشلەپتۇ. ئۇ كامالەكنىڭ كېرىچىنى چىشلەپ ئۈزۈۋېتىشى بىلەن تەڭ، قاتتىق تارتىلىپ ئېگىلگەن كامالەك بېرىپ بۆرىنىڭ قورسىقىغا تېگىپتۇ. بۆرە شۇن تىن تارتماي ئۆلۈپتۇ. بۇ چاغدا باشقا بۆرىلەر يېتىپ كېلىپ، ئوۋچى، تاغ تېكىسى، ياۋا چوشقا ۋە ھېلىقى نەس باسقان بۆرىنى قوشۇپ پاك-پاكىز يەۋېتىپتۇ.

دېھقاننىڭ غاز تەقسىم قىلىشى

بۇرۇن بىر نامرات دېھقان ئۆتكەننىكەن. بىر كۈنى ئۇنىڭ ئۆيىدە ئاشلىق ئۆكسۈپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ، پومبىشچىكنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئۇنىڭدىن ئازراق ئاشلىق ئۈندۈرۈۋالماقچى بولۇپتۇ. باي خوجامنىڭ ئۆيىگە قۇرۇق قول بېرىشنى بىئەپ كۆرگەن دېھقان، بىر غازنى تۇتۇۋېلىپ كاۋاپ قىلىپ ئېلىپ بېرىپتۇ.

پومبىشچىك كەمبەغەل دېھقاننىڭ قولىدىن غازنى ئېلىپ ئۇنىڭغا:
— ئېھ بۇرادەر! ماڭا غاز ئەكەلگىنىڭگە رەھمەت. لېكىن مەن بۇ غازنى ئۆيدىكىلەرگە قانداق تەقسىم قىلىپ بېرىشنى بىلمەيۋاتىمەن. مېنىڭ خوتۇنۇم، ئىككى ئوغلۇم ۋە ئىككى قىزىم بار. قانداق تەقسىملىسەم ئۆيۈمدىكىلەرنى رازى قىلارمەن؟— دەپتۇ.

دېھقان:

— غازنى سىلەرگە ئۈزۈم تەقسىم قىلىپ بېرىي، — دەپتۇ. — دە، قولغا پىچاقنى ئېلىپ غازنىڭ بېشىنى كېسىۋېلىپ، پومبىشچىككە ئۈزۈتپىتۇ ۋە:

— سىلى دېگەن ئۆيىنىڭ بېشى، شۇڭا غازنىڭ بېشىنى ئۆزلىرى پىسىلە، — دەپتۇ، ئاندىن ئۇ غازنىڭ ساغرىسىنى كېسىۋېلىپ، پومبىشچىكنىڭ خوتۇنىغا ئۈزۈتپىتۇ ۋە:

— سىلى ئۆيىدىن سىرتقا چىقماي، ئائىلىنىڭ ئىشلىرىنى بىر قوللۇق باشقۇرىدىلا، شۇڭا غازنىڭ ساغرىسى سىلىگە تەئەللۇق بولسۇن، — دەپتۇ.

ئۇ يەنە غازنىڭ ئىككى پۇتىنى كېسىۋېلىپ، ئىككى بەگزادىگە ئۈزۈتپ:

— كۈنلاردا، مەزمۇت قەدەم تاشلاپ، ئاتاڭغا ئەگىشىپ ماڭ، دەيدىغان گەپ بار، — دەپتۇ. ئاخىرىدا ئۇ غازنىڭ ئىككى قانتىنى كېسىۋېلىپ، ئىككى خانقىزغا بېرىپتۇ ۋە:

— سىلەر ئۇزۇن ئۆتمەي يىراقلارغا ئۇچۇپ كېتىسىلەر، شۇڭا بۇ قاناتلار سىلەرگە يار بولسۇن. ماۋۇ ئېشىپ قالغىنى بولسا ماڭا تەئەللۇق بولسۇن، — دەپتۇ.

پومبشچىك قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ۋە كەمبەغەل دېھقانغا بىر مۇنچە ئاشلىق ۋە پۇل بېرىپ يولغا سايپتۇ.

بىر باي دېھقان پومبشچىكنىڭ بىر غازنىڭ بەدىلىگە كەمبەغەل دېھقانغا بىر مۇنچە ئاشلىق ۋە پۇل بەرگىنىنى ئاڭلاپ كۆڭلىگە جىن كېرىپتۇ-دە، بەش غازنى كاۋاپ قىلىپ پىشۇرۇپ، پومبشچىكنىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ.

پومبشچىك ئۇنىڭغا:

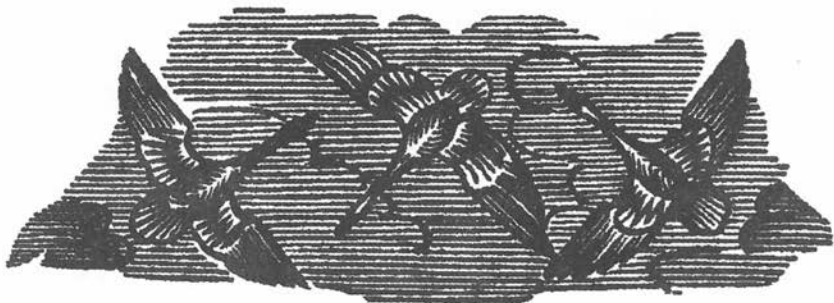
— ئېلىپ كەلگەن غازلىرىڭغا رەھمەت، بىراق، بىز ئىككى ئوغلۇم، ئىككى قىزىم قوشۇلۇپ جەمئىي ئالتە جان ئادەم، غازلارنى قانداق قىلغاندا تەڭ تەقسىم قىلغىلى بولار؟— دەپتۇ.

باي دېھقان بىر ھازا ئويلىنغان بولسىمۇ، ئەمما بۇنىڭ بىرەر ئامالنى تاپالماپتۇ. پومبشچىك ئادەم ئەۋەتىپ، ھېلىقى نامرات دېھقاننى چاقىرىپ كەپتۇ-دە، غازلارنى تەقسىم قىلىپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. نامرات دېھقان بىر غازنى ئېلىپ پومبشچىك بىلەن خوتۇنىغا بېرىپ:

— ئىككىڭلارغا بۇ غاز قوشۇلسا ئۈچ بولسىلەر، — دەپتۇ. ئاندىن يەنە بىر غازنى ئىككى بەگزادىگە بېرىپ:

— سىلەر ئىككىڭلارمۇ بۇ غاز قوشۇلسا ئۈچ بولسىلەر، — دەپتۇ. ئاخىرىدا يەنە بىر غازنى پومبشچىكنىڭ ئىككى قىزىغا بېرىپ:

— سىلەرمۇ بۇ غاز بىلەن قوشۇلۇپ ئۈچ بولسىلەر، — دەپتۇ. ئاندىن ئېشىپ قالغان ئىككى غازنى ئۆزىگە قالدۇرۇپ:

— مەنمۇ بۇ ئىككى غاز بىلەن قوشۇلۇپ، ئوخشاشلا ئۈچ بولمىز،
ھەممىمىزنىڭ نېپسۇسى تەڭ بولىدۇ، — دەپتۇ.
پومپىشچىك قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپ، نامرات دېھقانغا يەنە بىر
مۇنچە پۇل ۋە ئاشلىق بېرىپتۇ. ھېلىقى باي دېھقاننى بولسا ئۆيىدىن
ھەيدەپ چىقىرىۋېتىپتۇ.

ئادىل سوتچى

ئالجىرىيە پادىشاھى باۋكاس دۆلىتىدىكى مەلۇم بىر شەھەردە ئادىل ھەم پاك-دىيانەتلىك بىر سوتچىنىڭ بارلىقىنى، ئۇنىڭ دېلوالارنى ئاسانلا ئېنىقلاپ چىقىپ، يامان ئادەملەرنىڭ بىرەرنىمۇ توردىن چۈشۈرۈپ قويمايدىغانلىقىنى ئاڭلاپتۇ. پادىشاھ بۇ گەپلەرنىڭ راست-يالغانلىقىنى ئۆزى ئېنىقلاپ كۆرمەكچى بولۇپتۇ-دە، سودىگەر قىياپىتىدە ھېلىقى سوتچى تۇرىدىغان شەھەرگە قاراپ ئاتلىق مېڭىپتۇ. ئۇ شەھەر دەرۋازىسى ئالدىغا يېتىپ كەلگەن پەيتتە، بىر مەجرۇھ ئادەم ئۇنىڭدىن سەدىقە تىلەپتۇ. باۋكاس ئۇنىڭغا ئازراق پۇل بېرىپ ماڭاي دەپ تۇرۇشىغا، ھېلىقى مەجرۇھ ئادەم ئۇنىڭ چاپىنىنىڭ پېشىگە ئېسىلىۋاپتۇ. باۋكاس ئۇنىڭدىن:

— نېمە قىلماقچىسەن؟ ھازىرلا ساڭا سەدىقە بەردىمغۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— سەن سەدىقە بېرىپ بولدۇڭ، — دەپتۇ ھېلىقى مەجرۇھ، — سەن ماڭا يەنە بىر ياخشىلىق قىلساڭ، مېنى ئېتىڭغا مىندۈرۈپ شەھەردىكى مەيدانغا ئاپىرىپ قويساڭ، بولمىسا ئۇياق-بۇياققا ئۆتۈپ تۇرغان تۈگە، ئاتلار مېنى دەسسەپ ئۆلتۈرۈپ قويىشى مۇمكىن. باۋكاس مەجرۇھ ئادەمنى كەينىگە مىنگەشتۈرۈپ، مەيدانغا قاراپ مېڭىپتۇ، مەيدانغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن باۋكاس ئېتىنى توختىتىپتۇ، لېكىن تىلەمچى ئاتتىن چۈشكىلى ئۇنىماپتۇ. باۋكاس ئۇنىڭغا:

— سەن ئۆلتۈرۈۋېرىسەنغۇ، قېنى ئاتتىن چۈشكىن، بىز مەيدانغا يېتىپ كەلدۇق، — دەپتۇ. تىلەمچى:

— مەن نېمىدەپ چۈشكۈدەكمەن؟ ئات مېنىڭ تۇرسا، سەن ئاتنى ماڭا ياخشىلىقچە قايتۇرۇپ بەرگىن، بولمىسا بۇ ئىشنى سوتچى بىر تەرەپ قىلىپ بەرسۇن، — دەپتۇ.

ئەتراپىغا ئولاشقان ئادەملەر ئۇلارنىڭ تالاش-تارتىشىنى ئاڭلاپ:

— سوتخانغا بېرىڭلار، جېدىلىڭلارنى سوتچى ئايرىپ قويسۇن، — دېيىشىپتۇ.

баўқас билەن мەجرۇھ ئادەم سوت مەھكىمىسىگە كەپتۇ. سوتخانىدا ئادەم كۆپ بولۇپ، سوتچى دەۋاگەرلەرنى نۆۋەت بىلەن چاقىرىۋاتقانىكەن. باۋقاسلارنىڭ نۆۋىتى كەلگىچە، سوتچى بىر ئالم بىلەن بىر دېھقاننى سوتخانىغا چاقىرتىپتۇ. ئۇلار بىر خوتۇننى تالىشىپ دەۋالاشقانىكەن. دېھقان بۇ ئايال مېنىڭ خوتۇنۇم دېسە، ئالمۇ بۇ مېنىڭ خوتۇنۇم، دەيدىكەن. سوتچى ئىككىلا تەرەپنىڭ كېيىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، سەل ئويلىنىۋېلىپ:

— بۇ ئايالنى مېنىڭ قېشىمدا قالدۇرۇپ قويۇپ، ئەتە ئېلىپ كېتىڭلار، — دەپتۇ.

بۇ ئىككى دەۋاگەر كەتكەندىن كېيىن، سوتخانىغا بىر قاسساپ بىلەن بىر ياغ سودىگىرى كىرىپتۇ. قاسساپنىڭ ئۈستۈشى قانغا مىلەنگەن بولۇپ، ياغ سودىگىرىنىڭ ئۈستۈشىمۇ مايلىشىپ كەتكەنىكەن. قاسساپ قولىدا بىر مۇنچە تەڭگىنى سىقىمىدۇغانىكەن. ياغ سودىگىرى بولسا ئۇنىڭ قولىنى مەھكەم تۇتۇۋالغانىكەن. قاسساپ:

— مەن بۇ ئادەمدىن ياغ سېتىۋېلىپ، ھەميانىمنى چىقىرىپ پۇل تۆلەي دەپ تۇرسام، ئۇ قولۇمنى تۇتۇۋېلىپ پۇلۇمنى بۇلماقچى بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىز سىزنىڭ قېشىڭىزغا كەلدۇق. مېنىڭ قولۇمدا ھەميانىم سىقىمداقلىق، ئۇ مېنىڭ قولۇمنى تۇتۇۋالدى. لېكىن پۇل مېنىڭ، ئۇ دېگەن بۇلاڭچى، — دەپتۇ.
ياغ سودىگىرى بولسا:

— ئۇ يالغان سۆزلەۋاتىدۇ، بۇ قاسساپ مېنىڭ قېشىمغا ياغ سېتىۋالغىلى كەپتۇ، مەن ئۇنىڭغا لىق بىر كومزەك ياغ قاچىلاپ بەردىم. ئۇ ماڭا: «بىر تىلانى پارچىلاپ بەرگىن» دېدى. مەن پۇلنى ئېلىپ شىرە ئۈستىگە قويىشىمغىلا، ئۇ پۇلنى ئېلىپ قاچماقچى بولدى. مەن ئۇنى كاپلا قىلىپ تۇتۇۋالدىم. دە، بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدىم، — دەپتۇ.

سوتچى سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:
— سىلەر پۇلنى بۇ يەردە قالدۇرۇپ ئەتە كېلىڭلار، — دەپتۇ.

نۆۋەت باۋكاس بىلەن مەجرۇھ تىلەمچىگە كەپتۇ. باشتا باۋكاس ئىشنىڭ جەرياننى بايان قىلىپتۇ، ئاندىن سوتچى مەجرۇھ تىلەمچىدىنمۇ سورايتۇ. تىلەمچى:

— ئۇنىڭ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسى يالغان، مەن ئېتىمغا مىنىپ كېتىۋاتسام، ئۇ، يەردە ئولتۇرغانىكەن. ئۇ، مېنىڭدىن ئۆزىنى ئېلىپ كېتىشىنى ئۆتۈندى، مەن ئۇنى كەينىمگە مىندۈرۈپ بارماقچى بولغان يېرىگە ئاپىرىپ قويدۇم. لېكىن ئۇ ئاتتىن چۈشكىلى ئۈنمىدى، ئەكسىچە ئۇ ئات مېنىڭ دەپ تۇرۇۋالدى، — دەپتۇ.

سوتچى سەل ئويلانغاندىن كېيىن:

— ئاتنى بۇ يەردە قالدۇرۇپ، ئەتە كېلىڭلار، — دەپتۇ.
ئىككىنچى كۈنى نۇرغۇن ئادەم سوتچىنىڭ ھۆكۈمىنى ئاڭلىغىلى كەپتۇ.

سوتقا دەسلەپ ئالىم بىلەن دېھقان چىقىپتۇ.
— سەن خوتۇنۇڭنى ئېلىپ كەتكىن، — دەپتۇ، سوتچى ئالىمغا ۋە يەنە، — دېھقان ئەللىك كالتەك ئۇرۇلسۇن، — دەپتۇ.
ئالىم خوتۇننى ئېلىپ كېتىپتۇ. دېھقان نەق مەيداندا جازاغا تارتىلىپتۇ.

ئارقىدىن سوتچى قاسساپنى چاقىرتىپتۇ.
— بۇ پۇللار سېنىڭ، — دەپتۇ سوتچى ئۇنىڭغا، ئاندىن قولىنى ياغ سودىگىرىگە شىلتىپ تۇرۇپ ھۆكۈم ئېلان قىلىپتۇ، — ئۇ ئەللىك كالتەك ئۇرۇلسۇن!

ئەمدى نۆۋەت باۋكاس بىلەن مەجرۇھقا كەپتۇ. سوتچى باۋكاستىن سورايتۇ:

— سەن يىگىرمە ئاتنىڭ ئارىسىدىن ئۆزۈڭنىڭ ئېتىنى تونۇۋالامسەن؟

— تونۇيالايمەن.

— سەنچۇ؟

— مەنمۇ تونۇيالايمەن، — دەپتۇ مەجرۇھ

— كەينىمدىن ماڭ، — دەپتۇ سوتچى باۋكاسقا.

ئۇلار ئات ئېغىلىغا كەپتۇ. باۋكاس يىگىرمە ئاتنىڭ ئارىسىدىن ئۆزىنىڭ ئېتىنى تونىۋاپتۇ.

ئارقىدىن سوتچى مەجرۇھنىمۇ ئات ئېغىلىغا باشلاپ كىرىپ،
ئاتلارنىڭ ئىچىدىن ئۆزىنىڭ ئېتىنى تونۇۋېلىشنى بۇيرۇپتۇ.
مەجرۇھمۇ ھېلىقى ئاتنى تونۇپتۇ.

ئاخىرىدا سوتچى سوتخانىدا باۋكاسقا شۇنداق دەپتۇ:

— ئات سېنىڭ ئىكەن، ئۇنى ئېلىپ كەتسەڭ بولىدۇ، ماۋۇ
مەجرۇھ ئەللىك كالتەك ئۇرۇلسۇن.

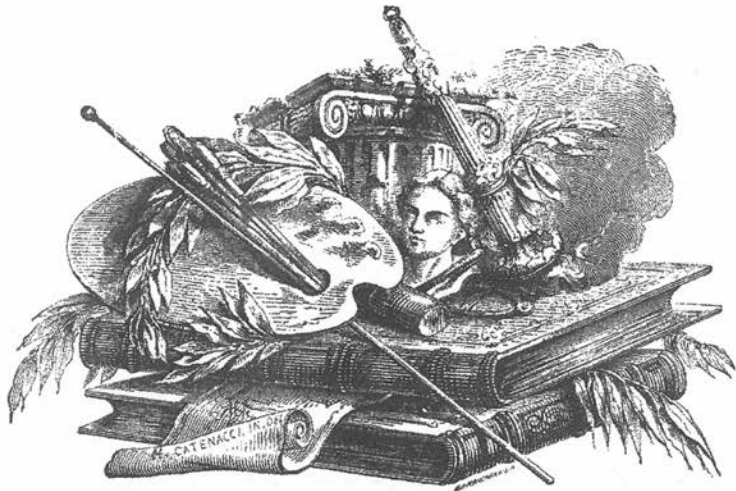
دېلولارنى بېجىرىپ بولغاندىن كېيىن، سوتچى ئۆيىگە قايتىپ
مېڭىپتۇ. باۋكاسمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ مېڭىپتۇ.

— نېمە بولدى؟ سەن مېنىڭ ھۆكۈمىمگە قايىل بولمىدىڭمۇ؟ —
دەپ سورايتۇ سوتچى ئۇنىڭدىن.

— ئۇنداق ئەمەس، مەن ئىنتايىن رازى، — دەپتۇ باۋكاس،

— مەن پەقەت شۇنى بىلمەكچى، سىز نېمىگە ئاساسلىنىپ
ھېلىقى ئايالنىڭ دېھقاننىڭ خوتۇنى ئەمەس، بەلكى ئالىمنىڭ
خوتۇنى ئىكەنلىكىگە؛ پۇلنىڭ ياغ سودىگىرىنىڭ ئەمەس، بەلكى
قاسساپنىڭ ئىكەنلىكىگە؛ ئاتنىڭ بولسا تىلەمچىنىڭ ئەمەس، مېنىڭ
ئىكەنلىكىگە ھۆكۈم قىلدىڭىز؟

— ھېلىقى ئايالغا ھۆكۈم قىلىشتا: ئەتىگەندە مەن ئۇ ئايالنى
چاقىرىپ ئەكېلىپ، ئۇنى ماڭا بىر قۇتا سىياھ قۇيۇپ بېرىشكە
بۇيرۇدۇم. ئۇ سىياھ قۇتىنى ئېلىپ، ئەپچىللىك بىلەن پاكىز
يۇغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا لىق سىياھ قاچىلىدى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ
مۇنداق ئىشلارنى قىلىپ ئادەتلەنگەنلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.
ئەگەر ئۇ دېھقاننىڭ خوتۇنى بولغان بولسا، بۇنداق ئىشلارنى
قىلالمىغان بولاتتى. دېمەك، ئالىمنىڭ راست گەپ قىلغانلىقى ئېنىق.
پۇل دەۋاسىغا ھۆكۈم قىلىشتا: مەن بۇ تەڭگىلەرنى قاچىدىكى سۇغا
تاشلاپ قويغانىدىم، بۈگۈن ئەتىگەندە بېرىپ، سۇ يۈزىگە ماي
تامچىلىرىنىڭ ئۆرلەپ چىققان - چىقمىغانلىقىنى تەكشۈردىم. بۇ پۇل
ئەگەر ياغ سودىگىرىنىڭ بولسا، بۇ تەڭگىلەرنىڭ ئۈستىدە ماي
يۇقۇندىلىرى بولاتتى. قارىسام سۇ يۈزىگە ماي تامچىلىرى ئۆرلەپ
چىقماپتۇ. دېمەك، قاسساپنىڭ دېگەنلىرى راست ئىدى.

ئاتقا ھۆكۈم قىلىش سەل تەسكە توختىدى. مەجرۇھ ئادەممۇ ساڭا ئوخشاش يىگىرمە ئاتنىڭ ئارىسىدىن بۇ ئاتنى تونۇۋالدى. بىراق، مەن سىلەرنى ئات ئېغىلىغا باشلاپ بارغان چېغىمدا، سىلەرنىڭ ئاتنى تونۇيالايدىغان ياكى تونۇيالمايدىغانلىقىڭلارنى ئەمەس، بەلكى ئاتنىڭ كىمىنى تونۇيدىغانلىقىنى كۆزەتتىم. سەن ئاتنىڭ قېشىغا بارغان چېغىڭدا ئات سەن تەرەپكە بۇرۇلدى. ئەكسىچە مەجرۇھ ئۇنى سىلىغاندا، ئات قۇلاقلىرىنى يوپۇرۇپ بىر پۇتىنى كۆتۈردى. شۇنىڭ بىلەن مەن سېنىڭ بۇ ئاتنىڭ ھەقىقىي ئىگىسى ئىكەنلىكىڭنى بىلدىم، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا باۋكاس:

— مەن سودىگەر ئەمەس، بەلكى پادىشاھ باۋكاس بولىمەن. مەن بۇ يەرگە سەن توغرىلۇق تارقالغان گەپ-سۆزلەرنىڭ راست-يالغانلىقىنى بىلىپ بېقىش نىيىتىدە كەلگەندىم. مەن ھەممىنى كۆردۈم، سەن ھەقىقەتەنمۇ دانا سوتچى ئىكەنسەن. مەن سېنى تارتۇقلىماقچىمەن، ماڭا دېگىن، ساڭا نېمە كېرەك؟ — دەپتۇ.

سوتچى:

— ماڭا تارتۇق كېرەك ئەمەس، ئالىيلەرنىڭ ماختىشىغا ئېرىشكەنلىكىم، مەن ئۈچۈن ئەڭ زور ئىلھام، — دەپتۇ.

پادىشاھ ۋە كۆڭلەك

پادىشاھ ئاغرىپ قاپتۇ، ئۇ :

— كىمكى مېنى ئاغرىقتىن خالاس قىلسا، ئۇنىڭغا پادىشاھلىقىمنىڭ يېرىمىنى بېرىمەن، — دەپ جاكارلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دانىشمەنلەر بىر يەرگە توپلىشىپ، قانداق قىلىپ پادىشاھنىڭ كېسىلىنى ساقايتىش ھەققىدە مەسلىھەتلىشىپتۇ. بىراق، ھېچكىم بىرەر ئامال تاپالماپتۇ، پەقەت بىر دانىشمەنلا پادىشاھنىڭ كېسىلىنى ساقايتقىلى بولىدۇ، دەپ قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

— ئەگەر بىز بىر بەختلىك ئادەمنى تېپىپ، ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى كۆڭلىكىنى سالدۇرۇۋېلىپ پادىشاھقا كىيدۈرسەك، ئۇنىڭ كېسىلى ساقىيىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ، مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا

بېرىپ، بەختلىك ئادەمنى تېپىپ كېلىشكە ئادەم ماڭدۇرۇپتۇ. پادىشاھنىڭ ئادەملىرى مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىنى خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئايلىنىپ ئىزدىگەن بولسىمۇ، بەختلىك ئادەمنى تاپالماپتۇ. ھەممە جەھەتتىن كۆڭلى قانائەت تاپقان بىرمۇ ئادەم تېپىلماپتۇ. بىرى تولىمۇ باي، ئەمما ئاغرىقچان

ئىكەن. يەنە بىرى ئىنتايىن ساغلام، ئەمما، بەك يوقسۇل ئىكەن. بەزى ئادەملەر ھەم ساغلام، ھەم باياشات تۇرمۇشلۇق بولسىمۇ، ئەمما خوتۇنى ئوسال ياكى بولمىسا بالىلىرى بولۇمسىز ئىكەن. ئىشقىلىپ ھەممە ئادەمنىڭ كۆڭلىدىكىدەك بولمىغان يەرلىرى بار ئىكەن.

بىر كۈنى كېچىدە، شاھزادە بىر دېھقاننىڭ كەپسى ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، توساتتىن ئۆيدىكى ئادەمنىڭ قىلىۋاتقان گېپىنى ئاڭلاپ قاپتۇ:

— ئىشىنىمۇ يېتەرلىك قىلدىم، قورسىقىمۇ تويدى، ئەمدى راھەتلىنىپ بىر ئۇخلىۋالاي، پەرۋەردىگارىنىڭ شۇنچىلىك كۈن بەرگىنىگە شۈكۈر!

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان شاھزادە بەكلا خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ. دە، دەرھال بۇ ئادەمنىڭ ئۇچىسىدىكى كۆڭلىكىنى قانچە پۇل دېسە، شۇنچە پۇل بېرىپ سالدۇرۇۋېلىپ، پادىشاھقا تەقدىم قىلىشنى بۇيرۇپتۇ. ياساۋۇللار بۇ بەختلىك ئادەمنىڭ ئالدىدا ھازىر بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى كۆڭلىكىنى سالدۇرۇۋالماقچى بولۇپتۇ. بىراق كەمبەغەللىكتىن بۇ ئادەمنىڭ ئۇچىسىدا كۆڭلىكىمۇ يوق ئىكەن.

ئىككى دوست

ئىككى دوست ئورمانلىقتا كېتىۋاتقاندا، توساتتىن بىر ئىت ئېيىق پەيدا بولۇپ، ئۇلارغا قاراپ ئېتىلىپ كەتتى. ئۇلاردىن بىرى قاچقىنچە بىر دەرەخكە يامىشىپ چىقىپ يوشۇرۇنۇۋاپتۇ. يەنە بىرى بولسا قېچىشقا ئۈلگۈرەلمەپتۇ. ئۇ باشقا ئامال تاپالماي، ئۆزىنى يەرگە تاشلاپ يالغاندىن ئۆلگەن بولۇپ يېتىۋاپتۇ.

ئىت ئېيىق ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ ئۇنى ھەدەپ پۇراپتۇ، ئۇ قورققىنىدىن نەپەس ئېلىشقىمۇ جۈرئەت قىلالماپتۇ.

ئىت ئېيىق ئۇنىڭ يۈزىنى پۇراپ كۆرگەندىن كېيىن، بۇ ئۆلگەن ئادەم ئوخشايدۇ، — دەپ كېتىپ قاپتۇ.

ئىت ئېيىق كەتكەندىن كېيىن، دەرەخكە چىقىپ يوشۇرۇنۇۋالغان دوستى پەسكە چۈشۈپتۇ ۋە كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ئىت ئېيىق قۇلىقىڭغا نېمىلەرنى دېدى؟ — دەپ سوراپتۇ.

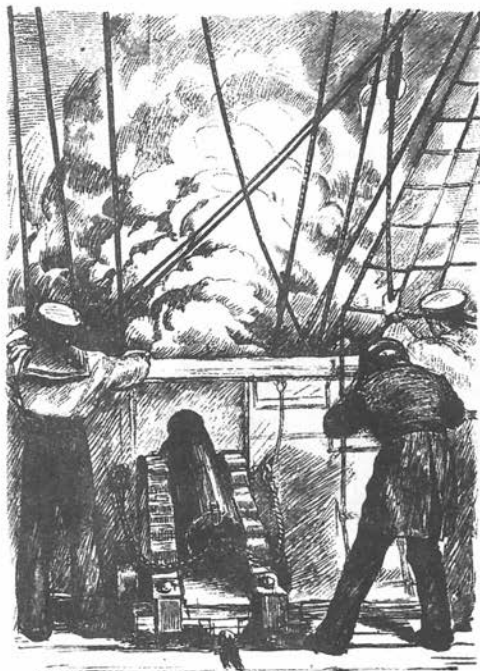
— ئىت ئېيىق ماڭا: «خەتەرلىك پەيتتە دوستى بىلەن كارى

بولمىغان دوست ياخشى دوست ئەمەس» دېدى! — دەپتۇ ئۇ بالا.

سەكرەش

بىر كېمىدىكى كىشىلەر دۇنيانى ئايلىنىپ سايماھەت قىلىشى سەپىرىنى ئاياغلاشتۇرغاندىن كېيىن، كەينىگە قايتىپ مېڭىپتۇ. بۇ كۈنى شامال توختاپ، دېڭىز يۈزى تىنچ بولۇپ، ئادەملەرنىڭ ھەممىسى پالۇبغا چىقىۋېلىشقانكەن. بىر چوڭ مايمۇن ئادەملەرنىڭ ئارىسىدىن ئۇياق-بۇياققا ئۆتۈپ ئادەملەرنى كۈلدۈرۈپ يۈرگەنكەن. بۇ مايمۇن ئۇ ماچتىدىن بۇ ئارقانغا سەكرەپ ئۆتۈپ ھەر خىل ھەييارلىقلارنى قىلىدىكەن، ياكى كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ئادەملەرگە چەكچىيدىكەن، ياكى ئادەملەرنىڭ ھەرىكىتىنى دورايدىكەن. ئۇ، ئادەملەرنىڭ ئۆزى بىلەن ئوينىشىپ كۆڭۈل ئېچىۋاتقانلىقىنى بىلىۋالغاندەك، بارغانسېرى ھەددىدىن ئاشقىلى تۇرۇپتۇ.

بۇ مايمۇن توساتتىن بىرلا سەكرەپ كاپتاننىڭ 12 ياشلىق ئوغلىنىڭ يېنىغا كەپتۇ-دە، ئۇنىڭ بېشىدىكى شەلەپسىنى ئېلىۋېلىپ، ئۆزىنىڭ بېشىغا كىيىۋاپتۇ. ئاندىن قۇيۇندەك يۈگۈرگىنىچە بېرىپ ماچتىنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ كېتىپتۇ. بۇنى كۆرۈپ ئادەملەر قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشىپتۇ. بالا خىجالەت بولغىنىدىن نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قاپتۇ.

مايمۇن ماچتىنىڭ بىرىنچى توغرا ياغىچىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇۋېلىپ، شىلەپنى بېشىدىن ئېلىپ چىشلەپ يىرتىشقا باشلاپتۇ. ئۇ گويا بالىنى مازاق قىلىۋاتقاندەك، ئۇنىڭغا ئىما-ئىشارەت قىلىدىكەن ۋە چىرايىنى غەلىتە پۇرۇشتۇرىدىكەن. بالا ئۇنى قورقۇتماقچى بولۇپ، ۋارقىراپ ھەيۋە قىپتۇ، ئەمما ئۇ شىلەپنى تېخىمۇ بەكرەك يىرتقىلى تۇرۇپتۇ. بۇ ھالىنى كۆرگەن ماتروسىلار تېخىمۇ بەتتەر كۈلۈشكىلى تۇرۇپتۇ. چىرايى پوكاندەك قىزىرىپ كەتكەن بالا، چاپىنىنى سېلىپ تاشلاپ مايمۇننى تۇتۇش ئۈچۈن ماچتىغا يامشىپتۇ. ئۇ ھەش-پەش دېگۈچىلا بىرىنچى توغرا ياغاچقا يامشىپ چىقىپتۇ. بىراق، مايمۇن ئۇنىڭدىنمۇ چاققان، ھەم چەبدەس بولغاچقا، بالا شىلەپىگە قولىنى ئۇزىتىشىغا مايمۇن تېخىمۇ ئېگىزگە چىقىۋاپتۇ.

«قېنى، قېچىپ كەتكىنىڭنى بىر كۆرەي!» بالا شۇنداق دېگىنىچە داۋاملىق يۇقىرىغا ياماشقىلى تۇرۇپتۇ. مايمۇنمۇ توختىماي ئۇنىڭ چىشىغا تېگىپ، داۋاملىق يۇقىرى ئۆرلەشكە باشلاپتۇ. ئۇنىڭ بىلەن بەسلىشىپ چىشى قېرىشىپ قالغان بالىمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدا

قېلىشنى خالىماپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي مايمۇن بىلەن بالا ماچتىنىڭ ئۇچىغا چىقىپ بولۇپتۇ. مايمۇن بىر قولى بىلەن ئارغامچىغا مەھكەم ئېسىلىپ تۇرۇپ، گەۋدىسىنى سوزۇپتۇ-دە، شىلەپنى سىڭار ئارقا قولى^① بىلەن ماچتىنىڭ ئەڭ ئېگىز يېرىدىكى توغرا ياغاچقا ئېسىپ قويۇپتۇ. ئاندىن ئۆزى ماچتىنىڭ ئۇچىدا ئولتۇرۇۋېلىپ، ئۇنى زاڭلىق قىلىۋاتقان دەك چىشلىرىنى ھىڭگايىتىپ كۈلۈشكە باشلاپتۇ. ماچتا بىلەن ئۇچىغا شىلەپە ئېسىقلىق توغرا ياغاچنىڭ ئارىلىقى ئىككى رۇس چىسى^② ئەتراپىدا كېلىدىكەن. ئەگەر بالا ئۆزى تۇتۇۋالغان ماچتا بىلەن ئارقاننى قويىۋەتمسە، شىلەپنى ئالمايدىكەن.

چىشى قېرىشقان بالىنىڭ تازا ئاچچىقى كەپتۇ. ئۇ ماچتىنى قويۇۋېتىپ، توغرا ياغاچتا بىر قەدەم مېڭىپتۇ. پالۋىدىكى ئادەملەر مايمۇن بىلەن كاپىتاننىڭ ئوغلى ئوتتۇرىسىدىكى بۇ قىزىقارلىق ئىشلارنى تاماشا قىلىپ كۈلۈشۈپتۇ. بىراق، ئۇلار بالىنىڭ ئارقاننى قويۇۋېتىپ، ئىككى قولىنى كېرىگەن ھالدا توغرا

ياغاچنىڭ ئۇچىغا قاراپ مېڭىشقا باشلىغىنىنى كۆرگەن چېغىدا قورققىنىدىن قېتىپ قېلىشىپتۇ.

تەڭپۇڭلۇقنى ساقلىيالمى بوشلۇققا دەسسەپ سالىدىغانلا بولسا، بالىنىڭ پالۋىغا يىقىلىپ چۈشۈپ بەدەنلىرى چۆل-چۆل بولۇپ كېتىشى تۇرغان گەپ ئىكەن. ھالبۇكى، ئۇ بوشلۇققا دەسسەپ سالمىغان ھالەتتىمۇ، ئۇنىڭ توغرا ياغاچنىڭ ئۇچىغا بېرىپ شىلەپنى ئالغاندىن كېيىن، ماچتىنىڭ تۈۋىگە قايتىپ كېلەلىشى

① مايمۇننىڭ تۆت قولى بار (تولىستونىڭ ئىزاھاتى).

② بىر رۇس چىسى 0.71 مېتىرغا تەڭ.

بەك مۇشكۈل ئىكەن. ئادەملەر ئەمدى ئۇنىڭ قانداق قىلىدىغانلىقىغا
ھاڭۋاققىنىچە قارىشىپ تۇرۇشىپتۇ.

بۇ چاغدا بالىنىڭ دادىسى — كاپىتان كايوتكىدىن چىقىپ
كەپتۇ. ئۇنىڭ قولىدا دېڭىز قۇشلىرىنى ئوۋلاش ئۈچۈن كۆتۈرۈۋالغان
مىلتىق بار ئىكەن. ئۇ ماچتىنىڭ ئۇچىدىكى ئوغلنى كۆرۈش بىلەن
دەرھال مىلتىقىنى ئۇنىڭغا تەڭلەپ قەھرىلىك توۋلاپتۇ:

— سۇغا سەكرە، سۇغا سەكرە! بولمىسا ئوق چىقىرىمەن!

بالا نېمە ئىش بولغىنىنى ئاڭقىرالماي قاپتۇ.

— سۇغا سەكرە، سەكرىمىسەڭ ئوق چىقىرىمەن! ...

بىر... ئىككى...

دادىسى «ئۈچ» دەپ توۋلىشى بىلەن تەڭ، بالا بېشىنى تۆۋەنگە

قىلىپ سەكرەپتۇ.

بالىنىڭ گەۋدىسى خۇددى زەمبىرەك ئوقىدەك ھاۋانى يېرىپ

ئۆتۈپ، دېڭىزغا شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىپتۇ. چاچرىغان سۇ بۇزغۇنلىرى

كەينىگە يانغىچە بولغان ئارىلىقتا قاۋۇل يىگىرمە ماتروسىمۇ دېڭىزغا

سەكرەپتۇ. ئالاھىزە قىرىق سېكۇنت ئۆتكەندىن كېيىن، بالا سۇ

يۈزىگە لەيلەپ چىقىپتۇ. ماتروسىلار ئۇنى تۇتۇپلپ كېلىپ ئېلىپ

چىقىپتۇ. بىر نەچچە مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئېغىز-

بۇرىندىن سۇ قۇيۇلۇپ نەپەس ئېلىشقا باشلاپتۇ.

كاپىتان بۇ مەنزىرىنى كۆرگەندىن كېيىن، خۇددى كانىيىغا بىر

نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك قاتتىق بىر ۋارقىرىۋېتىپتۇ-دە،

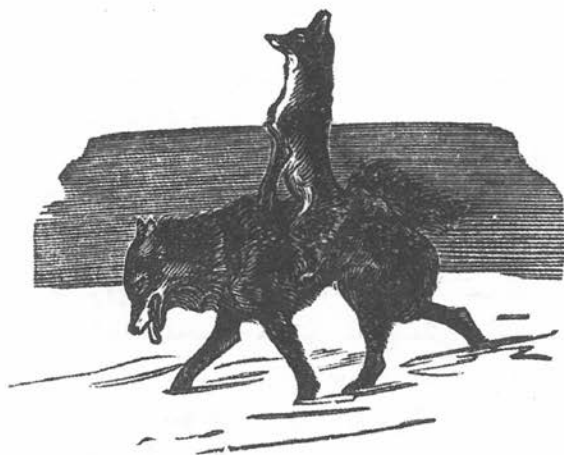
كۆزلىرىدىن ئېقىۋاتقان ياشلىرىنى باشقىلارغا كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن

كايوتكىسىغا يۈگۈرگىنىچە كىرىپ كېتىپتۇ.

شر، بۆرە ۋە تۈلكە

شر پادىشاھ ئاغرىپ قېلىپ، ئۆڭكۈردىن سىرتقا چىقالماي يېتىپ قاپتۇ، بارلىق ياۋايى ھايۋانلار ئۇنى يوقلاپ كەپتۇ، پەقەت تۈلكىلا قارىسىنى كۆرسەتمەپتۇ. بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن بۆرە، مۇشۇ ئىشنى باھانە قىلىپ، تۈلكىنى شىرغا راسا يامان كۆرسەتمەكچى بولۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ شىرغا:

— تۈلكە
ئۆزلىرىنى كۆزىگە
ئىلىپمۇ قويمايدۇ،
چۈنكى ئۇ سىلنى
بىر قېتىمۇ يوقلاپ
قويمىدى، — دەپتۇ.
دەل شۇ پەيتتە
تۈلكە يېتىپ
كېلىپ، بۆرىنىڭ
دېگەن گەپلىرىنى
ئاڭلاپ قاپتۇ. دە،
كۆڭلىدە: « خەپ

بۆرە، قاراپ تۇر، كۆرگۈلۈكىڭنى كۆرسەتمەيدىغان بولسام» دەپ ئويلاپتۇ.

شر پادىشاھ تۈلكىنى كۆرۈشى بىلەن ھۆركىرەپ خىرىس قىلىپتۇ، لېكىن تۈلكە:

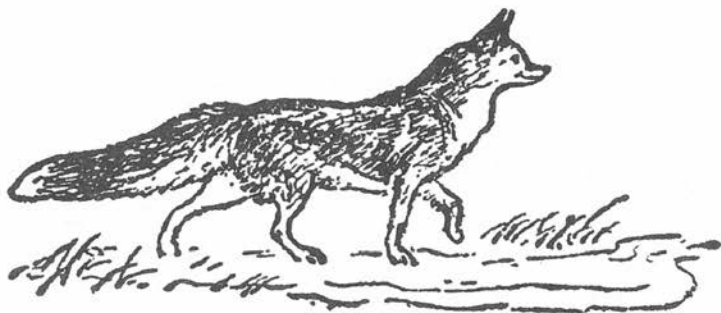
— سىلى مېنى ئۆلتۈرۈشكە ئالدىرىماي، ئالدى بىلەن بىر ئېغىز گېپىمنى ئاڭلىغايلا، مەن سىلنى يوقلاپ كېلىشكە ۋاقىت چىقىرالمايدىم. چۈنكى مەن پۈتۈن دۇنيانى ئايلىنىپ، شاھ ئالىيلىرىنىڭ كېسىلىنى ساقايتىدىغان دورا ئىزدىگەندىم، مەن بۇنداق دورىنى تېخى ھېلىلا تاپتىم ۋە ھۇزۇرلىرىغا كەلدىم، — دەپتۇ.

— قانداق دورىكەن ئۇ؟ — دەپ سوراپتۇ شر پادىشاھ.

— بۇ مۇنداق دورا: بىر بۆرنى تىرىك تۇرغۇزۇپ تېرىسىنى
شېلىۋالغاندىن كېيىن، تېرىسىنىڭ ئىسسىقى كەتمەستە ئۇنى
ئۈستىلىرىگە يېپىۋالسا، — دەپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن شىر بۆرنى پارە-پارە قىلىۋەتكەندىن كېيىن
يەۋىتپتۇ.

تۈلكە بولسا كۈلۈپ تۇرۇپ:

— بۇرادەر، سەن خوجايىنى يامان نىيەتتە بولۇشقا
كۈشكۈرتمەي، ئاق كۆڭۈل بولۇشقا ئۈندىشىڭ كېرەك ئىدى، —
دەپتۇ.

دېھقان بىلەن سۇ مەخلۇقى

بىر دېھقاننىڭ پالتىسى سۇغا چۈشۈپ كېتىپتۇ. بۇنىڭدىن كۆڭلى قاتتىق يېرىم بولغان دېھقان دەريا بويىدا ئولتۇرۇپ يىغلاشقا باشلاپتۇ.

يىغا ئاۋازىنى ئاڭلىغان سۇ مەخلۇقىنىڭ بۇ دېھقانغا رەھىمى كېلىپ، دەريادىن بىر ئالتۇن پالتا چىقىرىپتۇ-دە، ئۇنىڭغا بەرمەكچى بولۇپ سورايتۇ:
— بۇ سېنىڭ پالتاڭمۇ؟
دېھقان:

— ياق، بۇ مېنىڭ پالتام ئەمەس، — دەپتۇ.
سۇ مەخلۇقى بۇ قېتىم كۆمۈش پالتا چىقىرىپتۇ. دېھقان يەنىلا:
— بۇ مېنىڭ پالتام ئەمەس، — دەپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن، سۇ مەخلۇقى دېھقاننىڭ پالتىسىنى چىقىرىپتۇ.
دېھقان دەرھال:

— بۇ دەل مېنىڭ پالتام، — دەپتۇ.
بۇ دېھقان راست گەپ قىلغانلىقى ئۈچۈن، سۇ مەخلۇقى ئۈچ پالتىنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا بېرىۋېتىپتۇ.
بۇ دېھقان ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، پالتىلارنى دوستلىرىغا كۆرسىتىپتۇ ھەمدە بۇ پالتىلارغا قانداق ئېرىشكەنلىكى ھەققىدىكى كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ.
يەنە بىر دېھقانمۇ شۇنداق قىلىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ، ئۇ دەريا بويىغا بېرىپ، پالتىسىنى قەستەن سۇغا تاشلىۋەتكەندىن كېيىن، قىرغاققا ئولتۇرۇپ يىغلاشقا باشلاپتۇ.

سۇ مەخلۇقى بىر ئالتۇن پالتىنى چىقىرىپ ئۇنىڭدىن سورايتۇ:
— بۇ سېنىڭ پالتاڭمۇ؟

خۇشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتماي قالغان دېھقان دەرھاللا:
— توغرا، بۇ مېنىڭ پالتام، مېنىڭ پالتام! — دەپتۇ.

ئۇ يالغان گەپ قىلغانلىقى ئۈچۈن ، سۇ مەخلۇقى ئالتۇن پالتىنى
ئۇنىڭغا بەرمەپتۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ پالتىسىنىمۇ ئېلىپ چىقىپ
بەرمەپتۇ .

چوڭلاردىن ئەقىللىق سەبىي قىزچاقلار

بۇ يىل پاسخا بايرىمى بالدۇر كەلدى. چانىلار مېڭىشتىن توختىدى، دالا يەنىلا ئاق قارغا پۈركەنگەن بولسىمۇ، ئەمما كەنت ئىچىدىكى قارلار ئەگىز بولۇپ ئېقىشقا باشلىغانىدى. ئىككى دېھقان كەپسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كىچىك كوچىدا بىر دۆۋە قىغ دۆۋىلەكلىك بولۇپ، يېنىدا ئەتراپىدىكى ئېرىگەن قارلاردىن ھاسىل بولغان بىر كۆلچەك بار ئىدى. كوچىنىڭ ئىككى ياقىسىدىكى دېھقان كەپىلىرىدىن ئىككى قىزچاق چىقىپ كەلدى. ئۇلاردىن بىرى كىچىكرەك، يەنە بىرى چوڭراق ئىدى. ئۇلار ئۇچىسىغا ئاپىسى تىكىپ بەرگەن يېڭى ساراپان كىيىۋېلىشقان بولۇپ، كىچىكرەكنىڭ كۆك رەڭلىك، چوڭراقنىڭ سېرىق گۈلى بار ساراپان ئىدى. ئىككىلىسى يېشىغا ئوخشاشلا قىزىل ياغلىق چىگىۋالغانىدى. ئۇلار چۈشلۈك ئىبادەتنى تۈگەتكەندىن كېيىن، بۇ يەرگە چىرايلىق كىيىملىرىنى بىر-بىرىگە كۆرسەتكىلى كەلگەنىدى. ئۇلار بىرلىكتە ئويناشقا باشلىدى. باشتا سۇ كېچىپ ئوينىماقچى بولۇشتى، كىچىكى پۇتىدىكى خۇرۇم ئايىغى بىلەنلا كۆلچەككە چۈشمەكچى بولدى. بۇنى كۆرۈپ چوڭراقى:

— مارۇشا، چۈشمە! ئاپاڭ تىللايدۇ، مەن ئايىغىمنى سېلىۋېتەي، سەنمۇ سېلىۋەتكىن، — دېدى.

ئىككى قىزچاق ئايىغلىرىنى سېلىۋېتىپ، كۆڭلەكلىرىنىڭ پەشلىرىنى كۆتۈرگىنىچە كۆلچەككە چۈشتى. مارۇشا سۇ كېچىپ، سۇ ئوشۇقىغا كەلگەندەك يەرگە كەلگەندە:

— ئاكولكا، سۇ چوڭقۇر ئىكەن، مەن بەك قورقۇۋاتىمەن، — دېدى. ئاكولكا:

— ھېچ ۋەقەسى يوق، ئانچە چوڭقۇر ئەمەس، بولمىسا مېنىڭ قېشىمغا كېلىۋالغىن، — دېدى.

ئىككىسى ئاستا-ئاستا بىر-بىرىگە يېقىنلاشتى. ئاكولكا يەنە:

— مارۇشا، ئاستىراق ماڭ، كۆڭلىكىمگە سۇ چاچرىتۋەتمىگىن يەنە، — دېدى.

ئۇنىڭ گېپى ئاياغلاشمايلا، مارۇشا ماڭمەن دەپ سۇغا بىرلا دەسسەپ «پولتۇك» قىلىپلا لاي سۇنى ئاكولكىنىڭ كۆڭلىكىگە چاچرىتىۋەتتى. بۇنىڭ بىلەن ئاكولكىنىڭ كۆڭلىكى مەينەت بولۇپ كەتتى، ئۇنىڭ يۈز-كۆزلىرىمۇ مەينەت سۇدا بۇلغانغانىدى. يېڭى كۆڭلىكىنىڭ مەينەت بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەن ئاكولكىنىڭ قاتتىق ئاچچىقى كەلدى-دە، مارۇشانى تىلاشقا باشلىدى ۋە ئۇنى ئۇرماقچى بولدى. مارۇشا ئۆزىنىڭ چاتاق تېرىپ قويغانلىقىنى تۇيۇپ، قورققىنىدىن كۆلچەكتىن سەكرەپ چىققان پېتى ئۆيىگە قاراپ يۈگۈردى. شۇ ئەسنادا، بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئاكولكىنىڭ ئاپىسى قىزىنىڭ ساراپان ۋە كوپتىلىرىنىڭ مەينەت بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ سورىدى:

— ھو، بەگۇاش، بۇ نېمە ئىش ئەمدى؟

— مارۇشا قەستەن شۇنداق قىلدى.

ئاكولكىنىڭ ئاپىسى مارۇشانى تارتىپ ئەكېلىپ، گەجگىسىگە بىر شاپىلاق سالدى، مارۇشا ۋارقىراپ يىغلاشقا باشلىدى.

ئاڭغىچە مارۇشانىڭ ئاپىسى كېلىپ تىل سالدى:

— سەن نېمە ئۈچۈن قىزىمنى ئۇرسەن؟

شۇنىڭ بىلەن ئىككى ئايال چالۋاڭغىنىچە بىر-بىرى بىلەن تىللىشىپ كەتتى ھەمدە بارغانسېرى ئەزۋەيلەشكىلى تۇردى. ئاڭغىچە غەزىپى تاشقان ئەرلىرىمۇ يۈگۈرۈپ كېلىشتى، كوچىغا بىردەمدىلا ئادەم تولۇپ كەتتى. ھەممىسىلا ۋارقىرىشىپ، بىر-بىرىنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمايتتى. تىللىشىش ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى. بىرى يېنىدىكىسىنى ئىتتەرسە، يەنە بىرى ئۇنى ئىتتەرتتى. چوڭ جېدەل چىقاي دەپلا قالدى.

بۇ چاغدا ئاكولكىنىڭ مومىسى ئەرلەرنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇلارغا نەسىھەت قىلدى:

— ھەي، قوشنىلار بۇ نېمە ئىش ئەمدى! بۈگۈن قانداق كۈن، ئۇنتۇپ قالدىڭلارمۇ؟ خۇشال بولۇشنىڭ ئورنىغا، گۇناھ بولىدىغان ئىشنى قىلغىنىڭلار نېمىسى!

مومىنىڭ گېپى ھېچكىمنىڭ قۇلقىغا كىرمىدى، تېخى ئىتتىرىشىپ ئۇنى يىقىتىۋەتكىلى تاسلا قالدى. ئاياللار بىر-بىرى

بىلەن ھەدەپ تىللىشىۋاتقان ئاشۇ پەيتتە ئاكولكا كۆڭلىكىنى سۈرتۈپ پاكىزلىغاندىن كېيىن يەنە ھېلىقى كۆلچەكنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇ قولغا بىر تال تاشنى ئېلىپ، كۆلچەكنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ئېرىقچە كولاشقا باشلىدى. بۇنىڭ بىلەن كۆلچەكتىكى سۇنى ئاققۇزىۋەتمەكچى بولدى. ئۇ كولاۋاتقاندا مارۇشامۇ كەلدى-دە، قولغا بىر تاياقنى ئېلىپ ئۇنىڭغا ياردەملىشىپ كولاشقا باشلىدى. ئەرلەر مۇشتلاشقىلى تەمشەلگەن ئاشۇ پەيتتە، كۆلچەكتىكى سۇ ئىككى قىزچاق كولىغان ئېرىقنى بويلاپ كوچىدىكى ئېرىققا ئېقىپ كىردى. كىچىك قىزچاقلار سۇغا ياغاچ پارچىسىنى تاشلىدى. ياغاچ پارچىسى ھېلىقى موماي ئەرلەرگە نەسەت قىلىۋاتقان يەرگە ئېقىپ كەلدى. قىزچاقلار بولسا ئېرىقنىڭ ئىككى يېنىدا يۈگۈرۈشۈپ يۈرەتتى.

— تۇتۇۋال مارۇشا، ئۇنى تۇتۇۋالغىن! — ئاكولكا ھەدەپ ۋارقىرايتتى. مارۇشامۇ بىر نېمە دېمەكچى بولغان بولسىمۇ، ئەمما تولا كۈلۈپ گەپ قىلالماي قالغانىدى.

ئىككى قىزچاق، سۇدا بىر چۆكۈپ بىر لەيلەپ ئېقىپ كېتىۋاتقان ياغاچ پارچىسىنى قوغلاپ، خۇشاللىقىدىن قاقاقلاپ كۈلۈشەتتى. ئۇلار شۇ يۈگۈرگىنىچە ئەرلەرنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. ئۇلارنى كۆرۈپ، ئاكولكىنىڭ مومىسى ئەرلەرگە:

— سىلەر پەرۋەردىگاردىن قورقمامسىلەر؟ سىلەر بۇ ئىككى قىزچاقنى دەپ سوقىشىۋاتىسىلەر، لېكىن ئۇلار ئۆتكەن ئىشلارنى ئاللىقاچان ئېسىدىن چىقىرىۋېتىپ، خۇشال-خۇرام يۈرۈپتۇ. ئۇلار سىلەردىن ئەقىللىق ئىكەن! — دېدى.

ئەرلەر ئىككى قىزچاقنى كۆرۈپ بەكلا خىجالەت بولۇشتى-دە، ئۆزلىرىنى مازاق قىلىپ بىر پەس كۈلىشىۋەتكەندىن كېيىن، ئۆيلىرىگە تارقىلىپ كېتىشتى.

«ئەگەر سىلەر تۆۋە قىلمىساڭلار، كىچىك بالا قىياپىتىگە كىرىۋالغىنىڭلار بىلەنمۇ جەننەتكە كېرەلمەيسىلەر»^①.

^① بۇ جۈملە «ئىنجىل. يېڭى ئەھدى. ماتى ئىنجىلى» 18-پارە، ئۈچىنچى ئايەتتىن ئېلىنغان.

توخۇ تۇخۇمى چوڭلۇقىدىكى بۇغداي دېنى

بالىلار تاغ قايتىلىدىن چوڭلۇقى توخۇ تۇخۇمدەك كېلىدىغان
 بىر نەرسە تېپىۋاپتۇ. ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئېرىقچە بولۇپ،
 خۇددى بۇغداي دېنىغىلا ئوخشايدىكەن. بۇ يەردىن ئۆتۈپ
 كېتىۋاتقان بىر يولۇچى بالىلارنىڭ قولىدىكى بۇ نەرسىنى كۆرۈپ
 قاپتۇ-دە، بەش مىس كوپپىكا بېرىپ ئۇنى سېتىۋاپتۇ. ئاندىن ئۇ بۇ
 نەرسىنى شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ، دۇنيادا ئەڭ ئاز ئۇچرايدىغان
 ئەتىۋارلىق بۇيۇم سۈپىتىدە پادىشاھقا سېتىپ بېرىپتۇ.

پادىشاھ بىرمۇنچە دانىشمەنلىرىنى چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇلارغا بۇ
 نەرسىنىڭ توخۇ تۇخۇمى ياكى بۇغداي دېنى ئىكەنلىكىنى ئايرىپ
 چىقىشنى بۇيرۇپتۇ. دانىشمەنلەر ھەرقانچە باش قاتۇرۇپمۇ ئايرىپ
 چىقالماپتۇ. بۇ نەرسە دېرىزە تەكچىسىگە قويۇپ قويۇلغانىكەن. بىر
 چاغدا بىر مېكىيان دېرىزىگە ئۇچۇپ چىقىپ ئۇنى چوقىلاپ بىر
 تۆشۈك ئېچىپ قويۇپتۇ، كۆپچىلىك شۇندىلا ئۇنىڭ قارا بۇغداي
 دېنى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپتۇ. دانىشمەنلەر بۇ ئەھۋالنى پادىشاھقا
 مەلۇم قىلىپتۇ:

— بىر تال قارا بۇغداي دېنى ئىكەن.

پادىشاھ بۇنىڭدىن ھەيرانلىق ھېس قىلىپتۇ، ئاندىن
 دانىشمەنلەرنى قايسى چاغدا، قايسى يەردە مۇشۇنداق قارا بۇغداي
 ئۆستۈرۈلگەنلىكىنى ئېنىقلاپ چىقىشقا بۇيرۇپتۇ. دانىشمەنلەر راسا
 كالا قاتۇرۇپ، كىتابلارنى ئاقتۇرغان بولسىمۇ، ئەمما بۇنىڭغا پەقەت
 جاۋاب تاپالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پادىشاھتىن ئىلتىجا سوراپتۇ:

— بىز بۇنىڭ جاۋابىنى تاپالمىدۇق، بۇ ھەقتە كىتابلاردا
 ھېچنېمە يېزىلماپتۇ. بۇنى بىلىش ئۈچۈن دېھقانلارنىڭ ئارىسىغا
 بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ياشانغانلىرىدىن قايسى چاغدا، قايسى
 يەردە مۇشۇنداق بۇغداي تېرىلغانلىقىنى ئاڭلىغان ياكى
 ئاڭلىمىغانلىقىنى سوراپ كۆرەيلى.

پادىشاھ ئۆزى بىلەن كۆرۈشۈشكە ياشانغان بىر دېھقان تېپىپ
 كېلىشكە ئادەم ماڭدۇرۇپتۇ. ياساۋۇللار ياشانغان بىر دېھقاننى تېپىپ
 پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا ئېلىپ كەپتۇ. چىرايى كۆكرىپ كەتكەن،

ئېغىزىدا بىر تالمۇ چىشى قالمىغان بىر بوۋاي ئىككى ھاسسىغا
تايىنىپ ئوردىغا بەكمۇ تەستە مېڭىپ كىرىپتۇ.

پادىشاھ بۇغداي دېنىنى بوۋايغا كۆرسىتىپتۇ، بۇ بوۋاينىڭ
كۆزلىرى كۆرمەس دېگۈدەك ھالغا چۈشۈپ قالغان بولۇپ، ئادەتتە
نەرسىلەرنى خىرە-شىرە ئىلغا قىلغاندىن كېيىن قولى بىلەن سىلاپ
ئاندىن ئاڭقىرىدىكەن.

پادىشاھ ئۇنىڭدىن سوراپتۇ:

— بوۋا، سەن قەيەردە يەردە مۇشۇنداق بۇغداي
ئۆستۈرۈلدىغانلىقىنى بىلمەسەن؟ ئۆزۈڭ بۇنى تېرىپ باققانمۇ؟ ياكى
ئىلگىرى بىر يەردە مۇشۇنداق بۇغداينىڭ سېتىلغانلىقىنى ئاڭلىغانمۇ؟
بوۋاينىڭ قۇلقى ياخشى ئاڭلىمىغاچقا تازا ياخشى ئاڭقىرالماپتۇ،
بىر ھازادىن كېيىن ئاندىن چۈشىنىپ شۇنداق دەپتۇ:

— ياق، بىلمەيدىكەنمەن، مەن ئۆز يېرىمدە بۇنداق زىرائەتنى
تېرىپ باقمىغان، ئۇنداق ھوسۇلمۇ ئالالمىغان شۇنداقلا سېتىۋېلىپمۇ
باقمىغان. بىز سېتىۋالغان ئاشلىقلار ھازىرقى بىلەن ئوخشاش
چوڭلۇقتا. بۇنى دادامدىن سوراپ كۆرەيلى، بەلكى ئۇ قەيەردە
مۇشۇنداق زىرائەت تېرىلىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان بولۇشى مۇمكىن.

پادىشاھ بۇ بوۋاينىڭ دادىسىنى ئەكېلىشكە ياساۋۇللىرىنى
ئەۋەتىپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي، ياساۋۇللار بوۋاينىڭ دادىسىنى
پادىشاھنىڭ ئالدىغا ھازىر قىلىپتۇ. ئۇ بىر تال ھاسسىغا
تايىنىۋالغانىكەن. پادىشاھ بۇغداي دېنىنى ئۇنىڭغا كۆرسىتىپتۇ،
ئۇنىڭ كۆزى خېلى روشەن بولۇپ، نەرسىلەرنى خېلى ئېنىق
كۆرەلەيدىكەن.

پادىشاھ ئۇنىڭدىن سوراپتۇ:

— ئاقساقال، سەن قەيەردە مۇشۇنداق بۇغداي ئۆسىدىغانلىقىنى
بىلمەسەن؟ سەن ئۇنى ئۆز يېرىڭدە تېرىپ باققانمۇ؟ ياكى ئىلگىرى
بىر يەردىن سېتىۋېلىپ باققانمۇ؟

بۇ ئاقساقالنىڭ قۇلقى سەل ئېغىر بولسىمۇ، ئەمما ئوغلىدەك
ئۇنداق پاڭقاي ئەمەسكەن. ئۇ:

— ياق بىلمەيدىكەنمەن، مەن ئۆز يېرىمدە بۇنداق زىرائەتنى
تېرىپ باقمىغان، ئۇنداق ھوسۇلمۇ ئېلىپ باقمىغان، شۇنداقلا

سېتىۋېلىپمۇ باقمىغان. ئۇ چاغلاردا پۇل دېگەن نەرسە يوق ئىدى. ھەممە ئادەم ئۆزى تېرىغان ئاشلىقنى ئىستېمال قىلاتتى، ئاشلىقىمىز ئۆكسۈپ قالسا، ئۆز-ئارا ئۆتتە-يېرىم قىلاتتۇق. مەن قەيەردە مۇنداق بۇغداي ئۆسىدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن. ئۇ چاغلاردا بۇغدايلارنىڭ دانلىرى ھازىرقىدىن چوڭ، ھوسۇلمۇ ھازىرقىدىن كۆپ بولسىمۇ، ئەمما بۇنداق چوڭ داننى كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن. دادامنىڭ دېيىشىچە، ئۇلارنىڭ دەۋرىدىكى زىرائەتلەر ھازىرقى چاغدىكىدىن ياخشى، ھوسۇلمۇ كۆپ، دانلىرى تېخىمۇ چوڭ ئىكەندۇق... بېرىپ ئۇنىڭدىن سوراپ كۆرۈڭلار، — دەپتۇ.

پادىشاھ يەنە ياساۋۇللارنى ئەۋەتىپ، بۇ ئاقساقالنىڭ دادىسىنى تاپقۇزۇپ ئەكەلدۈرۈپتۇ. ئۇ، ئوردىغا ھاسىغا تايانمايلا كىرىپ كەپتۇ. ئۇنىڭ قەدەملىرى يېنىك، كۆزلىرى روشەن، قۇلقى ساق، چىشلىرى بېجىرىم ئىكەن. پادىشاھ ھېلىقى بۇغداي دېنىنى بۇ بوۋايغا كۆرسىتىپتۇ. بوۋاي بۇغداي دېنىغا تەپسىلىي سەپسايپتۇ، ئاندىن ئۇنى ئالىقنى بىلەن سىلاپ كۆرگەندىن كېيىن:

— مەن بۇنداق قەدىمىي ئاشلىقنى كۆرمىگىلى ئۇزۇن زامانلار بولدى، — دەپتۇ.

بوۋاي بۇ بۇغداي دېنىدىن ئازراق چىشلەپ ئۈزۈۋېلىپ، بىر ئىككى چىشلىۋەتكەندىن كېيىن:

— دەل ئاشۇ سورت ئىكەن، — دەپتۇ.

— بوۋا، قېنى، ئېيتقىنچۇ، قەيەردە مۇشۇنداق بۇغداي ئۆستۈرۈلگەن؟ سەن ئۆز يېرىڭدە مۇشۇنداق بۇغداينى تېرىپ باققانمۇ؟ ياكى باشقىلاردىن سېتىۋالغان يېرىڭ بارمۇ؟

بوۋاي جاۋابەن:

— بىز ياشىغان ئاشۇ دەۋرلەردە ھەممىلا يەردە مۇشۇنداق بۇغداي تېرىلاتتى، بىز مۇشۇنداق بۇغداي ئىستېمال قىلاتتۇق ھەم ئۇنى باشقىلارنىڭ ئىستېمال قىلىشىغىمۇ بېرەتتۇق، — دەپتۇ.

پادىشاھ يەنە سوراپتۇ:

— بوۋا، ماڭا يەنە ئېيتىپ بەرگىنچۇ، سەن يېيىشكە مۇشۇنداق ئاشلىق سېتىۋالمايتىڭ؟ ياكى ئۇنى ئۆز يېرىڭدە ئۆزۈڭ تېرىمتىڭ؟ بوۋاي كۈلۈپ كېتىپتۇ.

— بىزنىڭ ئۇ دەۋردە، — دەپتۇ ئۇ، — ئاشلىقنى ئېلىپ-
سېتىشتەك بولمىغۇر ئىشنى ھېچكىم قىلمايتتى، پۇل دېگەن نەرسىنى
تېخىمۇ بىلمەيتتى، ھەممە ئادەمنىڭ ئۆيىدە ئېشىنچا ئاشلىقى تولۇپ
تۇراتتى. مەن مۇشۇنداق بۇغداينى تېرىپ باققان، ئۇنى ئۆزۈم
ئورۇپ، ئۆز قولۇم بىلەن خامان ئالاتتىم.
پادىشاھ يەنە:

— بوۋا، قېنى دېگىنچۇ، سەن قانداق يەردە مۇشۇنداق ئاشلىق
تېرىغاندىڭ؟ ئۇ يېرىڭ قەيەردە؟ — دەپ سورايتۇ.
بوۋاي:

— يەرلەرنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگارنىڭ بولغاچقا، قەيەرنى
تېرىسام شۇ يەر ماڭا مەنسۇپ بولىۋېرەتتى. ئۇ دەۋرلەردە يەرلەرگە
چەكلىمە يوق ئىدى، يەرلەر ئۇنىڭ-بۇنىڭ دەپ ئايرىلمايتتى.
پەقەت يەرگە ئىشلىگەن ئادەمنىڭ ئەمگىكلا ھېسابقا ئېلىناتتى، —
دەپتۇ.

پادىشاھ يەنە ئۇنىڭدىن:

— ئەمدى ماڭا ئىككى ئىشنى ئېيتىپ بەرگىن، بىرىنچى، نېمە
ئۈچۈن ئىلگىرىكى يەرلەردە مۇشۇنداق چوڭلۇقتىكى بۇغدايلار
ئۆسكەن بولسىمۇ، ئەمدى ئۆسمەيدىغان بولۇپ قالدى؟ ئىككىنچى،
نېمە ئۈچۈن نەۋرەڭ ئىككى ھاسىغا، ئوغلۇڭ بىر ھاسىغا چۈشۈپ
قالدى؟ ھالبۇكى، سەن بولساڭ ھاسىغا تايانمايمۇ شۇنداق چاققان
ماڭىسەن، كۆزلىرىڭ روشەن، چىشلىرىڭ مەزمۇت، گەپلىرىڭمۇ ئېنىق
ۋە يېقىملىق؟ مۆھتەرەم بوۋا قېنى ئېيتقىنچۇ؟ بۇنىڭ سەۋەبى نېمە
؟ — دەپ سورايتۇ.

بوۋاي پادىشاھقا:

— بۇنىڭ ھەممىسى، ھازىرقى ئادەملەرنىڭ ئۆز ئەمگىكىگە
تايىنىپ ياشاشتىن ۋاز كېچىپ، باشقىلارغا تايىنىپ ياشايدىغان
بولۇۋالغانلىقىدىن بولغان. قەدىمكى دەۋرلەردە ئادەملەر بۇنداق
ياشمايتتى. ئۇ چاغلاردا، ئادەملەر پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرى بويىچە
تۇرمۇش كەچۈرەتتى. ئۆزىگە تەئەللۇق نەرسىنى ئېلىپ، باشقىلارنىڭ
ھەققىگە كۆز سېلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

شۈر بىلەن چاشقان

شۈر ئۇخلاۋاتقانكەن، بىر چاشقان ئۇنىڭ گەۋدىسى ئۈستىدە يۈگۈرۈپ مېڭىپتۇ. شۈر ئويغىنىپ كېتىپ، چاشقانى تۇتۇۋاپتۇ، چاشقان شۈردىن ئۆزىنى قويۇپ بېرىشنى ئۇتۇنۇپ شۇنداق دەپتۇ:

— ئەگەر مېنى قويۇپ بەرسەڭ، كېيىنكى كۈنلەردە بۇ ياخشىلىقىڭنى چوقۇم قايتۇرىمەن.

شۈر چاشقانىنىڭ: «كېيىنكى كۈنلەردە ياخشىلىقىڭنى قايتۇرىمەن» دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ، ئەمما ئۇ چاشقانىنى قويۇپ بېرىپتۇ.

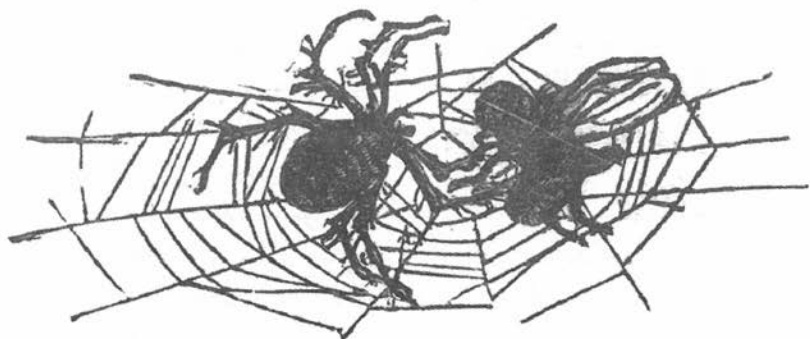
كۈنلەرنىڭ بىرىدە شۈرنى ئوۋچى تۇتۇۋېلىپ، ئارقان بىلەن دەرەخكە مەھكەم باغلاپ قويۇپتۇ. شۈرنىڭ ھۆركىرىگەن ئاۋازىنى ئاڭلىغان چاشقان يۈگۈرۈپ كەپتۇ. دە، ئارقاننى غاجلاپ ئۈزۈتەتكەندىن كېيىن:

— ئېسىڭدۇمۇ؟ ئاشۇ چاغدا مېنى مازاق قىلىپ كۈلۈپ، مەندەك بىر چاشقانىنىڭ ساڭا جاۋاب قايتۇرالايدىغانلىقىغا ئىشەنمىۋېدىڭ، مانا ئەمدى كۆرگەنسەن، چاشقانمۇ ساڭا جاۋاب قايتۇرالايدۇ، — دەپتۇ.

پاشا بىلەن شر

پاشا شرىنىڭ ئالدىغا ئۇچۇپ كېلىپ شۇنداق دەپتۇ:
— سەن تېخى ئۆزۈڭنى مەندىن كۈچلۈك دەمىسەن؟ ئۇنداق بولۇشى ناتايىن! سېنىڭ قانچىلىك كۈچۈڭ بار ئىدى؟ سەن پەنجىلىرىڭ بىلەن قاماللاپ ئېغىزىڭ بىلەن چىشلەيسەن شۇ. بۇ دېگەن سەھرا خوتۇنلىرىنىڭ ئەزەبلىرى بىلەن سوقۇشۇشتىكى ماھارىتى. لېكىن مەن سېنىڭدىن كۈچلۈك. ئەگەر ئىشەنمىسەڭ بىر ئېلىشىپ كۆرەيلى!

پاشا سۆزىنى تۈگىتىپلا ھۇجۇمنى باشلاپ، شرىنىڭ مويسىز يۈزى بىلەن بۇرنىنى چېقىشقا باشلاپتۇ. شر پەنجىسى بىلەن ئۆزىنىڭ يۈزىگە ئۇرۇپتۇ ھەمدە جان-جەھلى بىلەن قاماللاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن شرىنىڭ يۈز-كۆزى قانغا بويۇلۇپ، ئاخىر ھېرىپ ھالدىن كېتىپتۇ. پاشا گۈللەقەلىرى ئېچىلغان ھالدا ئۇچۇپ كېتىپتۇ. كېيىن پاشا ئۆمۈچۈك تورىغا ئېلىنىپ قاپتۇ. ئۆمۈچۈك شاپپىدە كېلىپ، ئۇنى يېيىشكە تەمىشلىپتۇ.

بۇ چاغدا پاشا:

— مەن ئەڭ قۇدرەتلىك ھايۋاننى يېگىۋالغانىدىم. ئەمدىلىكتە بولسا ئەرزىمەس بىر ئۆمۈچۈكنىڭ قولىدا جان ئۈزىدىغان بولدۇم. — دەپتۇ.

شر بىلەن تۈلكە

شر قېرىپ كەتكەچكە، باشقا ھايۋانلارنى ئوۋلىيالماس بولۇپ قاپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ھايات قېلىش ئۈچۈن بىر ھىيلە ئويلاپ تېپىپتۇ. ئۇ ئۆڭكۈرگە كىرىپ، يالغاندىن كېسەل بولغان بولۇپ يېتىۋاپتۇ. ئۇنى بىرمۇنچە ھايۋانلار يوقلاپ كەپتۇ، لېكىن ئۇ ئۆڭكۈرگە كىرگەن ھايۋانلارنىڭ ھەممىسىنى تۇتۇۋېلىپ يەۋىتىپتۇ.

بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەن تۈلكە، ئۆڭكۈرنىڭ ئېغىزىغا كېلىپ سورايتۇ:

— شر ئالىيلىرى،

قانداق تۇرۇۋاتىدىلا؟

— ھالىم ياخشى

ئەمەس، سەن نېمە

ئۈچۈن ئۆڭكۈرگە

كىرمەيسەن؟ — دەپتۇ

شر.

— «نېمە ئۈچۈن

ئۆڭكۈرگە كىرمەيسەن» دەملا؟ چۈنكى مەن، ئۆڭكۈرگە كىرگەن ئاياغ
ئىزلىرى كۆپ بولسىمۇ، ئەمما ئۆڭكۈردىن چىققان ئاياغ ئىزىنىڭ يوق
ئىكەنلىكىنى كۆردۈم ئەمەسمۇ، — دەپتۇ تۈلكە.

本书根据中国少年儿童出版社 2006 年 4 月第 1 版第 1 次印刷版本
翻译出版。

بۇ كىتاب چۇڭگو ئۆسمۈرلەر- بالىلار نەشرىياتى 2006- يىل 4- ئايدا
نەشر قىلغان 1- نەشرى 1- باسمىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

مەسئۇل مۇھەررىر : مۇكەررەم مەمەت
مەسئۇل كوررېكتور

تولستوي

تەرجىمە قىلغۇچى: ھەببۇللا مۇھەممەت

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ شەھىرى خېيىڭلى شىمالىي كوچا 14- قورۇ
ئادرېسى :
پوچتا نومۇرى: 100013 تېلېفون: 010-64290862
جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
ساتقۇچى :
باشقۇچى : بېيجىڭ يىخۇي باسما چەكلىك شىركىتى
نەشرى : 2009- يىل 7- ئايدا 1- قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2013- يىل 11- ئايدا 3- قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 850×1168 م.م. 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى : 2.5
باھاسى : 6.00 يۈەن

ISBN 978-7-105-10176-4/I.2060 (维 292)

图书在版编目(CIP)数据

托尔斯泰：维吾尔文/（俄罗斯）托尔斯泰（Tolstoy, L. N.）著；
艾比布拉·买买提译. —北京：民族出版社，2009. 7（2013. 11 重印）
（托起明天的太阳. 文学大师启蒙读本）
ISBN 978-7-105-10176-4

I. 托... II. ①托... ②艾... III. 短篇小说—作品集—俄罗斯—近代—维吾尔语（中国少数民族语言）IV. I512. 44

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2009)第 119729 号

责任编辑：木开日木·买买提

责任校对：木开日木·买买提

出版发行：民族出版社 <http://www.mzchs.com>

社 址：北京市和平里北街 14 号 邮编：100013

电 话：010-64290862（维文室）

印 刷：北京艺辉印刷有限公司

版 次：2009 年 7 月第 1 版 2013 年 11 月第 3 次印刷

开 本：850×1168 毫米 1/32

印 张：2.5

定 价：6.00 元

ISBN 978-7-105-10176-4/I. 2060（维 292）
